

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

ชุดโครงการวิจัย เรื่อง “ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบน ผู้การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้” ได้ดำเนินการวิจัยและสรุปผลอธิบายได้ดังนี้

ภาวะการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

จากการลงพื้นที่ศึกษาเก็บข้อมูล สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ได้ดังนี้
ภาพรวมสถานการณ์ และแนวโน้มที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

การส่งออก ช่วง 10 เดือนแรกของปี 2556 (ม.ค. – ต.ค.) การส่งออกผ่านแดนมีมูลค่า 18,403.32 ล้านบาท (ปี 55 ม.ค. – ก.ค. มีมูลค่า 20,109.29 ล้านบาท) เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนลดลง ร้อยละ 8.48 แต่เมื่อพิจารณาจากรายสินค้าพบว่า มีการส่งออกน้ำมันเบนซิน รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ลดลงร้อยละ 56.21 32.53 และ 25.77 ตามลำดับ และสินค้าที่มีการส่งออกเพิ่มขึ้น ได้แก่ มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า โดยมีการส่งออกมูลค่า 2,159.38 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 611.96 โดยส่งออกทางจังหวัดมุกดาหาร และสินค้าปลา (ปลาตากแห้ง) มีการส่งออกผ่านแดนไปจีนสูงขึ้น มีมูลค่า 1,099.32 ล้านบาท (ปี 55 ม.ค. – ก.ย. มูลค่าส่งออก 192.21 ล้านบาท) รวมถึงสินค้าถั่ว มูลค่า 206.51 (ปี 55 ม.ค. – ก.ย. ส่งออกมูลค่า 26.70 ล้านบาท) ทางด่านศุลกากรเชียงของ จ. เชียงราย ผ่านเส้นทาง R3A ไปจีนตอนใต้

การนำเข้า ช่วง 10 เดือนแรกของปี 2556 (ม.ค. – ต.ค.) การนำเข้าผ่านแดนมีมูลค่า 11,912.54 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 85.55 สินค้าที่มีการนำเข้าเพิ่มขึ้น ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ มีมูลค่า 5,774.55 ล้านบาท (ปี 55 ไม่มีข้อมูลการนำเข้าผ่านแดน) มอเตอร์ไฟฟ้า ชุดเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและส่วนประกอบ มีมูลค่านำเข้า 249.46 ล้านบาท (ปี 55 ม.ค. – ต.ค. มูลค่าการนำเข้า 5.74 ล้านบาท) เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้งฯ มูลค่านำเข้า 782.36 ล้านบาท (ปี 55 ม.ค. – ต.ค. มูลค่าการนำเข้า 118.10 ล้านบาท) โดยนำเข้ามากทางด่านศุลกากรนครพนมและมุกดาหารซึ่งจากการที่เศรษฐกิจจีนมีการชะลอตัวลงเพราะได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจโลก รัฐบาลจีนจึง

ปรับปรุงและผลักดันระบบการพัฒนาของเศรษฐกิจแบบยั่งยืน โดยเน้นที่การสร้างตลาดภายในประเทศและสนับสนุนธุรกิจจีนในแขนงต่าง ๆ ให้บุกตลาดต่างประเทศ โดยกลุ่มอาเซียน รวมถึงมีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 3 จ.นครพนม ทำให้การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทยกับจีนตอนใต้มีความสะดวกมากขึ้น

เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2556 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานร่วมในพิธีเปิดสะพานมิตรภาพ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) ร่วมกับ ฯพณฯ บุญยัง วอลละจิต รองประธานประเทศแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ณ สะพานที่เชื่อมแม่น้ำโขงระหว่าง อ.เชียงของ จ.เชียงราย กับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสะพานมิตรภาพ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งของประเทศไทยและจีนตอนใต้เข้าด้วยกัน ภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (GMS) ซึ่งรัฐบาลไทย สปป.ลาว และจีน ร่วมกับธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ได้ร่วมกันดำเนินการ วงเงินค่าก่อสร้างรวมทั้งสิ้น 1,570 ล้านบาท ซึ่งจะทำให้การขนส่งสินค้าทางบก (เส้นทาง R3A) ระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว-จีนตอนใต้ มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

การบริหารจัดการ และศักยภาพ ปัญหา อุปสรรคของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

การค้าชายแดนภาคเหนือมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของภาคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มขยายตัวได้ดีเนื่องจากศักยภาพการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน และเชื่อมต่อไปยังเอเชียใต้ ซึ่งการพัฒนาการค้าชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือมีความก้าวหน้าตามลำดับ สอดคล้องกับศักยภาพเชิงพื้นที่ของภาค โดยภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดนและการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงและเอเชียใต้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้รับแรงผลักดันจากภาคเอกชนและท้องถิ่น โดยภาคเหนือมีพรมแดนติดต่อกับพม่าและลาว 2,103 กิโลเมตร และสามารถติดต่อกับจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) ผ่านทางถนน (R3a R3b) และผ่านทางแม่น้ำโขงด้านจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันบริเวณชายแดนภาคเหนือมีจุดผ่านแดนถาวร 6 แห่ง และจุดผ่อนปรนการค้า 20 แห่ง อาทิ ช่องก๊วยผาวอกและช่องหลักแต่ง จังหวัดเชียงใหม่ ช่องบ้านแม่สามแลบ น้ำเพียงดิน เส้าหิน ห้วยต้นนุ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ช่องบ้านภูคู้ และช่องบ้านห้วยต่าง จังหวัดอุดรดิตถ์ ช่องบ้านฮวก จังหวัดพะเยา โดยมีด่านศุลกากร 8 แห่ง ได้แก่ ด่านแม่สอด ในจังหวัดตาก ด่านแม่สาย ด่านเชียงแสน และด่านเชียงของ ในจังหวัดเชียงราย ด่านแม่ฮ่องสอน และด่านแม่สะเรียง ในจังหวัด

แม่ฮ่องสอน ด้านเชียงดาว ในจังหวัดเชียงใหม่ และด้านทุ่งช้าง ในจังหวัดน่าน อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นปัญหาอุปสรรคหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของการค้าชายแดน อาทิ

1. ผลกระทบจากความไม่สงบทางการเมืองในประเทศพม่า และความไม่แน่นอนของนโยบายการค้าชายแดนที่ไม่ต่อเนื่องมีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบการค้าชายแดน และการปิดด่านชายแดนฝั่งพม่า

2. การค้าผ่านด่านกับจีนตอนใต้ยังไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากมีต้นทุนการขนส่งและต้นทุนข้ามพรมแดนที่สูงกว่าเส้นทางรถขนส่งทางทะเลผ่านท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบัง ความเสี่ยงทางการเมืองของพม่าซึ่งมีกลุ่มอิทธิพลหัวแดง และกองกำลังต่าง ๆ ที่เก็บค่าธรรมเนียมผ่านทางในเส้นทาง R3b ระบบการเดินรถและกฎระเบียบการเดินรถที่แตกต่างกันระหว่างไทยและลาว ในเส้นทาง R3a ในขณะที่การขนส่งทางแม่น้ำโขงยังมีข้อจำกัดทางธรรมชาติของระดับน้ำที่ลดลงอย่างมากในช่วงฤดูแล้ง

3. โครงสร้างพื้นฐานของพม่า และลาว ทั้งถนน ระบบโทรคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการขนส่งและการติดต่อค้าขายสินค้า รวมทั้งธนาคารพาณิชย์ของพม่าและลาวไม่เป็นระบบสากล

4. ประเทศคู่ค้ายังใช้นโยบายที่ไม่ใช่ภาษีเพื่อกีดกันทางการค้า เช่น ระเบียบมาตรฐานสินค้า ระเบียบด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์ของจีน การเข้มงวดในกฎระเบียบ และมาตรการที่ยุ่งยากของลาว สำหรับพม่าได้ทบทวนมาตรการห้ามนำเข้าสินค้าจากไทย 15 รายการแล้ว

ปัญหา/อุปสรรค

1. ประเทศไทยยังมิได้ให้สัตยาบรรณความตกลงขนส่งสินค้าข้ามแดนภายใต้กรอบความร่วมมือ GMS กับประเทศคู่ภาคี ได้แก่ ประเทศจีนตอนใต้ เวียดนาม กัมพูชา และพม่า

2. จากปัญหาการปล้นและสังหารลูกเรือชาวจีน บนเรือขนส่งสินค้าในแม่น้ำโขงตอนบนในเดือนตุลาคม 2554 ปัจจุบันยังต้องมีการเฝ้าระวังรักษาความปลอดภัยให้เรือขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้จากการปล้นโดยกลุ่มโจรติดอาวุธตามลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน

3. ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบถนนที่ยังจำเป็นต้องเร่งก่อสร้างเพิ่มเติม อีกมาก ทั้งตัวถนน สถานีบริการน้ำมันที่พักระหว่างทางรวมทั้งบริการสาธารณสุขปลอดภัยขั้นพื้นฐานอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ / โอกาสทางการค้า

1. เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งสินค้า ผู้ประกอบการไทยควรสร้างพันธมิตรทางการค้ากับผู้ประกอบการขนส่งสินค้าในประเทศเพื่อนบ้านที่มีการค้าผ่านแดน เพื่ออำนวยความสะดวก และลดขั้นตอนในการขนส่ง ทำให้สะดวกรวดเร็วและขนส่งได้มากขึ้นเป็นการ

เพิ่มมูลค่าทางการค้า โดยไม่ต้องรอการให้สัตยาบรรณความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดน ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า ผ่านแดนความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าข้ามแดน และ ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ

2. ปัจจุบันตามพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบ สำหรับการขนส่งผลไม้ไทยที่ส่งออกผ่านประเทศที่สามเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างไทยและ สาธารณรัฐประชาชนจีน ลงนามเมื่อเดือนมิถุนายน 2552 ประเทศไทยสามารถส่งออกผลไม้ไปยัง สาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านเส้นทางบกสาย R9 (มุกดาหาร – สะหวันนะเขต – ลาวบ້าว) และตาม พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ผ่าน ประเทศที่สามระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ลงนามเมื่อเดือนเมษายน 2554 ประเทศไทยสามารถส่งออกผลไม้ไปสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านเส้นทางบกสาย R3A หรือ R3E (เชียง ของ – บ่อเต็น – เชียงรุ่ง) ซึ่งในอนาคตไทยมีแผนเจรจาและสร้างความร่วมมือกับสาธารณรัฐ ประชาชนจีนในการเปิดเส้นทางส่งออกสินค้าเกษตรทางบกเพิ่มเติม เช่น เส้นทาง R12 (นครพนม – นาพาว – ฮานอย – กวางสี) และเส้นทาง R8 (หนองคาย – ปากซัน – ฮานอย – กวางสี) ซึ่งจะช่วย เพิ่มช่องทางโลจิสติกส์ และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันแก่สินค้าเกษตรของไทยในตลาด สาธารณรัฐประชาชนจีนได้มากขึ้น

3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง 4 ประเทศที่ติดต่อกันได้ทางแม่น้ำโขงตอนบน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน พม่า ลาว และไทย เพื่อให้การคุ้มครองและรักษาความปลอดภัยแก่เรือ ขนส่งสินค้า ในแม่น้ำโขงตอนบน

4. ควรพิจารณาความเป็นไปได้ของโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเขตเศรษฐกิจ พิเศษ วุงอ่าง (Vung Ang Economic Zone) ซึ่งรัฐบาลเวียดนามได้อนุมัติให้จัดตั้งขึ้นในเขต Ky Anh จังหวัด Ha Tinh ทางภาคกลางตอนบนของประเทศเวียดนาม บนพื้นที่ประมาณ 3,680 ไร่ ตั้งอยู่บน เส้นทางหมายเลข AH1 อยู่ห่างจากนครโฮจิมินห์ซิตี้ ประมาณ 1,300 กิโลเมตร เขตเศรษฐกิจพิเศษ แห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้โครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึก Vung Ang ซึ่งสามารถรองรับเรือที่มีระวางบรรทุก 40,000 – 50,000 ตัน ความยาวท่า 270 เมตร ร่องน้ำลึก 13 เมตร ซึ่งจะเป็นทางเลือกใหม่ของการขนส่งสินค้าระหว่าง จีนตอนใต้ – เวียดนาม – สปป.ลาว – ไทย

แนวทางในการพัฒนาการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

สำหรับประเทศไทยควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการขยายตัวของการค้าการลงทุน ในอนาคตกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. พัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล โดยเฉพาะรูปแบบบริการขนส่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การพัฒนาระบบเครือข่าย และการบริหารเครือข่ายธุรกิจของภาคบริการขนส่งและโลจิสติกส์ ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันและเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนการทำธุรกิจ การปรับปรุงประสิทธิภาพระบบอำนวยความสะดวกการเดินทาง การค้า และการขนส่งสินค้าผ่านแดนและข้ามแดน
2. พัฒนาเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน
3. พัฒนาความสามารถของบุคลากรและผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยการพัฒนาองค์ความรู้ และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. สนับสนุนกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่ โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (กบก.) คณะกรรมการกรอ. จังหวัด และ กรอ.กลุ่มจังหวัด รวมทั้ง กอ.รมน.จังหวัด ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดชายแดน ให้สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายระหว่างประเทศ
5. ป้องกันภัยจากการก่อการร้ายและอาชญากรรม แรงงานลักลอบเข้าเมือง ยาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายข้ามแดน และโรคติดต่อตามแนวชายแดน

ข้อมูลด้านบริบทชุมชนการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์งาน หัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

ข้อมูลด้านบริบทชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และข้อมูลทางกายภาพในพื้นที่จีนตอนใต้

บริบทชุมชนมณฑลยูนนาน มณฑลยูนนาน ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้สุดของจีน มีพื้นที่ประมาณ 394,139 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 8 ของจีน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา เป็นมณฑลชายแดนติดกับเวียดนาม (ด้านเหนือ) พม่า (ด้านซ้าย) และลาว (ด้านขวา) โดยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามเป็นระยะทางประมาณ 4,060 กิโลเมตร ยูนนานมี

แม่น้ำที่เชื่อมผ่านประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ แม่น้ำหลานชาง (Lanchang) หรือแม่น้ำโขง ไหลผ่านยูนนานและประเทศเพื่อนบ้าน คือ ลาว พม่า ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ก่อนไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ นอกจากนี้ ยังมีแม่น้ำหงเหอหรือแม่น้ำหยวน (Honghe/Yuan) ไหลผ่านมาจากเทือกเขาทางใต้ของเมืองต้าหลี่ (Dali) ไปจนถึงกรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม และไหลสู่ทะเลจีนใต้ รวมทั้ง แม่น้ำนู่เจียง (Nujiang) หรือแม่น้ำสาละวิน ซึ่งไหลผ่านพม่าลงสู่ทะเลอันดามัน และแม่น้ำตูหลงเจียง (Dulongjiang) ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำอิระวดี ไหลผ่านเมืองเต๋อหง (Dehong) ทางตะวันตกของยูนนาน ยูนนานมีประชากรราว 45.4 ล้านคน หากแต่ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเพียงร้อยละ 28.1 ที่เหลืออาศัยอยู่ในเขตชนบทราวร้อยละ 71.9 ของประชากรทั้งหมด และยูนนานจัดเป็นมณฑลที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่มากที่สุดในจีน คิดเป็นร้อยละ 36 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยมีชนกลุ่มน้อยประมาณ 25 ชนชาติ จากทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในจีน 56 ชนชาติ ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้อาศัยอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 5,000 คน กระจุกกระจายทั่วยูนนาน ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมโดยการเผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ นา เลี้ยงสัตว์หรือตัดไม้เพื่อนำไปทำเป็นเชื้อเพลิง ก่อสร้างบ้านเรือน และนำไปขาย ข้อมูลเศรษฐกิจพื้นฐานของมณฑลยูนนาน

มณฑลยูนนานมี 27 อำเภอใน 8 เขต / เมืองที่มีพรมแดนติดกับ 3 ประเทศดังกล่าว รวมระยะทางพรมแดนที่มณฑลยูนนานติดต่อกับต่างประเทศ 4,060 กม. หรือเท่ากับ 1 ใน 6 ของพรมแดนทางบกทั้งประเทศ โดยมณฑลยูนนานอยู่ห่างจากประเทศไทยประมาณ 250 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 394,000 ตารางกิโลเมตร (ใหญ่เป็นอันดับ 8 ของประเทศจีน) ประมาณร้อยละ 93 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขาและที่ราบสูง มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 7 ระยะทางจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตกมีระยะทางทั้งหมด 864.9 กิโลเมตร และจากทิศเหนือไปยังทิศใต้มีระยะทาง 990 กิโลเมตร ภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบสูงและลาดต่ำลงมาทางภาคใต้และตะวันออกเฉียงใต้ มีความแตกต่างในความสูงเหนือระดับน้ำทะเลมาก กล่าวคือ มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลสูงที่สุด 6,740 เมตร ที่อำเภอเต๋อชิง (Deqin) เขตตี้ซิง (Diqing) และต่ำสุด 76.4 เมตร ที่อำเภอเหอโข่ว (Hekou) เขตหงเหอ (Honghe) ส่วนนครคุนหมิงมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,891 เมตร มีแม่น้ำไหลผ่านกว่า 600 สาย แม่น้ำสายสำคัญ 6 สาย ได้แก่ แม่น้ำอิระวดี (ภาษาจีนเรียกว่า อี้ลั่วหว๋าตี้เจียง (Yiluowadi Jiang)) แม่น้ำจินซาเจียง (Jinsha Jiang) (เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน) แม่น้ำนู่เจียง (Nu Jiang) (ไหลลงสู่ประเทศพม่า) แม่น้ำจูเจียง (Zhu Jiang) (ต้นน้ำของแม่น้ำจูเจียงในนครกวางโจว) แม่น้ำหลานชาง (Lanchang Jiang) (หรือแม่น้ำโขงไหลลงสู่ประเทศพม่า ลาว ไทย กัมพูชา เวียดนาม) และแม่น้ำหงเหอ (Honghe) (ไหลลงสู่ประเทศเวียดนาม) โดยแม่น้ำ 2 สายหลังถือเป็นแม่น้ำนานาชาติ (คำว่า เจียง และ เหอ แปลว่าแม่น้ำ เช่นกัน)

มณฑลยูนนานแบ่งเขตการปกครองเป็น 17 เขต/เมือง กล่าวคือ เขต (Prefecture) 7 เขต ได้แก่ เขตจ้าotong (Zhaotong) ชูจิ่ง (Qujing) ยู่วซี (Yuxi) ซื่อเหม่า (Simao) เป้าซาน (Baoshan) ลี้เจียง (Lijiang) และหลินซาง (Lincang) เขตปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย (Autonomous Prefecture) 8 เขต ได้แก่ เหวินซาน (Wenshan) (ชนชาติจ้วงและแม้ว) หงเหอ (Honghe) (ชนชาติยาหนี่และอี) ลี้บสองปันนา (Xishuangbanna) (ชนชาติไต) ชูซ่ง (Chuxiong) (ชนชาติอี) ต้าหลี่ (Dali) (ชนชาติไป๋และไต) เต๋อหง (Dehong) (ชนชาติไตและจิ่งพอ) นู๋เจียง (Nujiang) (ชนชาติลีซอ) และตี้ชิ่ง (Diqing) (ชนชาติทิเบต) และเมืองที่ขึ้นตรงต่อมณฑล (Provincially Administered Municipality) 2 เมือง ได้แก่ นครคุนหมิง (Kunming) และเมืองตงชวาน (Dongchuan) โดยมีนครคุนหมิง (Kunming Municipality) เป็นเมืองหลวงของมณฑล จากจำนวน 17 เขต / เมืองข้างต้นแบ่งหน่วยการปกครองระดับรองลงมาเป็น 128 อำเภอ/เมือง ในจำนวนนี้แยกเป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อเขต (Prefectural Administered Municipality) 13 เมือง อำเภอ (County) 81 อำเภอ อำเภอที่ปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย (Autonomous County) 29 อำเภอ และเขตที่ขึ้นตรงต่อนครคุนหมิง (District under Kunming Municipality) 4 เขต และมณฑลยูนนาน มีพื้นที่ 394,139 ตารางกิโลเมตร มีขนาดเป็น 0.77 เท่าของพื้นที่ประเทศไทย โดยมีมณฑลยูนนานมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 8 ของประเทศจีน

บริบทชุมชนนครคุนหมิง

นครคุนหมิง เป็นเมืองเอกและเป็นเมืองที่มีศักยภาพมากที่สุดในยูนนาน ตั้งอยู่ตรงกลางก่อนไปทางเหนือของมณฑลติดกับทะเลสาบเตียนฉือ ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 6.2 ล้านคน และเนื่องจากเป็นเมืองที่มีอุณหภูมิอบอุ่นตลอดทั้งปี คุนหมิงจึงมีอีกชื่อว่า “เมืองฤดูใบไม้ผลิ” คุนหมิงมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของยูนนาน และกำลังก่อสร้างพัฒนาเมือง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียใต้ และเชื่อมโยงการคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์เชื่อมโยงกับเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย เวียดนาม และลาว ไปสู่ท่าเรือทางทะเล นอกจากนี้ ยังมีคนจีนในนครคุนหมิงจำนวนไม่น้อยที่พูดภาษาไทยได้ จึงง่ายต่อการติดต่อระหว่างกัน นครคุนหมิงได้รับสมญานามว่า เป็นเมืองแห่งฤดูใบไม้ผลิของจีน (Spring City) มีสภาพอากาศเย็นสบาย ฤดูหนาวไม่หนาวจัด และฤดูร้อนไม่ร้อนมาก อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 15 - 18 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ดี ด้วยสภาพภูมิประเทศล้อมรอบด้วยเทือกเขาและที่ราบสูง คุนหมิงจึงมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,891 เมตร ทำให้อากาศค่อนข้างเบาบาง สำหรับผู้ป่วยเป็นโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง ต้องระมัดระวังสุขภาพเป็นพิเศษ และต้องใช้เวลาปรับตัวสักกระยะหนึ่ง โดยเฉพาะช่วงแรก ๆ ที่เดินทางไปถึง การเดินทาง จีนใช้ระบบการเดินรถชikovामीของถนนถนนหลักส่วนใหญ่ในนครคุนหมิงจะแบ่งช่องเดินรถสำหรับจักรยานบนผิวจราจรช่องขวาสุด

ปัจจุบันมีรถแท็กซี่ ให้บริการทั่วไป รถแท็กซี่ใช้ระบบมิเตอร์ โดยอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 8 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตรา กิโลเมตรละ 1.80 หยวน และต้องเสียค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มอีก 2.5 หยวนก่อนลงจากรถ หากใช้บริการหลัง 22.00 น. จะคิดอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 10 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตรา กิโลเมตรละ 2.40 หยวน ทั้งนี้ ระบบขนส่งมวลชนโดยสารประจำทางได้รับการปรับปรุงให้สะดวกและดีขึ้น อัตราค่าโดยสาร 1 หยวนหรือ 2 หยวนตลอดสาย สามารถศึกษาเส้นทางได้จากแผนที่นครคุนหมิงที่หาซื้อได้ทั่วไป การจับจ่ายใช้สอย ร้านค้าส่วนใหญ่รับเงินสกุลหยวนเท่านั้น สำหรับโรงแรมระดับ 4 ดาว ขึ้นไป อาจรับชำระเงินด้วยบัตรเครดิตได้ในบางครั้ง และร้านค้าในห้างสรรพสินค้าสามารถรับการชำระเงินด้วยบัตรเครดิต การซื้อสินค้าสามารถต่อรองราคาได้ยกเว้นที่ศูนย์การค้าหรือร้านที่เป็นกิจการของทางการ สินค้าที่ซื้อแล้วส่วนใหญ่จะไม่มีกรรับคืน ห้างสรรพสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า Yunfang International Shopping Center ห้างสรรพสินค้า Walmart ห้างสรรพสินค้า Shalom Plaza เป็นต้น อาหาร ในนครคุนหมิงมีร้านอาหารและร้านก๋วยเตี๋ยวทั่วไป หากเป็นเป็นก๋วยเตี๋ยวมักเป็นก๋วยเตี๋ยวที่เป็นเส้นกลมสีขาวทำจากแป้งข้าวเจ้า อาหารของยูนนานจะมีรสเผ็ด เค็ม และมัน ใส่งชูรสมาก รายการอาหารส่วนใหญ่จะพิมพ์เป็นภาษาจีน ร้านอาหารจีนทั่วไป จะไม่มีน้ำปลา พริกสด และน้ำแข็งบริการ และเบียร์มักไม่แช่เย็น การรับประทานอาหารตามร้านส่วนใหญ่จะใช้ตะเกียบ สำหรับอุปกรณ์ช้อน ส้อม มีด จะมีให้ในโรงแรมหรือร้านอาหารขนาดใหญ่เท่านั้น สำหรับร้านอาหารไทย ปัจจุบันมีหลายร้าน อาทิ ร้านบ้านไทยที่โรงแรมชากรุงระ ร้าน Bangkok Cafe ร้าน Moonlight Corner และ ร้านกึ่งเผาเยาวราช เป็นต้น หากต้องการทำอาหารรับประทานเอง สามารถซื้อของได้ที่ตลาดสดที่มีอยู่ทั่วไป หรือเลือกซื้อได้ในห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ส่วนเครื่องปรุงอาหารไทย เช่น พืชผักสมุนไพร น้ำปลา ฯลฯ สามารถหาซื้อได้บ้างที่ตลาดเหอผิงซุน หรือศูนย์การค้าหยุนผาง

บริบทชุมชนเมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา

เมืองสิบสองปันนา ถือว่าเป็นเมืองที่อยู่ใกล้ประเทศไทยมากที่สุด ซึ่งสถานะของเมืองสิบสองปันนา จัดเป็น “จังหวัดปกครองตนเอง” ของชาวไทหรือไต ตั้งอยู่ทางใต้สุดของยูนนาน มีความหมายว่า “นาสิบสองพันปี” หรือ “นา 12,000 ฝืน” ซึ่งหมายถึง “เมือง 12 เมือง” มีพรมแดนติดกับแขวงหลวงน้ำทา แขวงพงสาลี ของประเทศลาว และรัฐฉาน ของประเทศพม่า โดยมีชายแดนระยะทางประมาณ 966 กิโลเมตร สิบสองปันนามีแม่น้ำหลานชาง (แม่น้ำโขง) ไหลผ่านตอนกลาง เชื่อกันว่า ในสมัยโบราณ เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรน่านเจ้าด้วย สิบสองปันนามีเมืองสำคัญ คือ เมืองจิ่งหง อำเภอเหมิงไห่ (Menghai) และอำเภอเหมิงล่า (Mengla) ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ราว

880,000 คน โดยเป็นชาวไท/ไต ร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด อุตสาหกรรมที่สำคัญของสิบสองปันนาส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมพื้นเมือง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งกำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และ คิวริน เลิศภูษิต (2549 : 24-28) กล่าวว่า สิบสองปันนา ประเทศจีน ปัจจุบันนับเป็นเขตปกครองตนเองชนชาติไท (Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture) ตั้งอยู่แถบชายแดนภาคใต้ของมณฑลยูนนานระหว่างเส้นละติจูด 21 องศา 8 ลิปดาเหนือ ถึง 22 องศา 36 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูด 99 องศา 56 ลิปดาตะวันออกถึง 101 องศา 50 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 19,124.5 ตารางกิโลเมตร (Wang Pei, 2001: 23) พื้นที่กว่าร้อยละ 95 เป็นภูเขาสูง ด้านตะวันออกติดกับแขวงฟองสาลีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านใต้ติดต่อกับแขวงอุดมชัย แขวงหลวงน้ำทาของลาว และติดต่อกับเมืองยอง เมืองยางและเชียงตุงของพม่า แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านกลางสิบสองปันนา คือ หลานซางเจียง ซึ่งเป็นชื่อเรียกแม่น้ำโขงตอนบนในพื้นที่ประเทศจีน ขณะที่ชาวไทลื้อผู้อาศัยและมีชีวิตอยู่กับแม่น้ำสายนี้เรียกแม่น้ำนี้ว่า น้ำของ และเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของสิบสองปันนาโดยมากเป็นพื้นที่สูง บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำหลานซางเจียงและแม่น้ำสาขาสายอื่น ๆ จึงมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจและสังคม สภาพภูมิอากาศของสิบสองปันนาใกล้เคียงกับภาคเหนือของไทยมาก คือ หนึ่งปีมีสามฤดู ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวในช่วงสั้น ๆ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม สิบสองปันนามีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลระหว่าง 400-2,500 เมตร ภูมิอากาศอยู่ในประเภทลมมรสุมเขตร้อน ได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรอินเดีย ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก มรสุมเขตร้อนชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 20-22 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 1,500-20,000 มิลลิเมตร สิบสองปันนาเป็นเขตที่มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นเช่นเดียวกับประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้พืชพันธุ์ไม้มีความหลากหลายมากกว่า 5,000 ชนิด หรือเท่ากับ 1 ใน 4 ของจำนวนพันธุ์ไม้ทั้งประเทศ ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว ยางพารา ไม้ชา อ้อย ถั่วฝักยาว สับปะรด จากการสำรวจโดยนักชาติพันธุ์วิทยาชาวจีนที่ทำการสำรวจประชากรในสิบสองปันนาในช่วงทศวรรษ 1950 ระบุว่า ในสิบสองปันนานอกจากชาวไทลื้อซึ่งเป็นประชากรกลุ่มหลักของสิบสองปันนาที่อาศัยบริเวณที่ราบลุ่มแล้ว บนพื้นที่สูงยังประกอบไปด้วยชนชาติต่าง ๆ อีกกว่า 10-25 ชนชาติ ซึ่งรวมแล้วมีจำนวนมากถึงร้อยละ 31 ของประชากรสิบสองปันนาทั้งหมด ได้แก่ เผ่าอาข่า เผ่าหลัวไห่ และเผ่าลีซอ ซึ่งเป็นเชื้อชาติสายภาษาทิเบต-พม่า (หลิว ฟู จี , 2527 : 22) เผ่าลาหู่ เผ่าหยา และเผ่าที่มักอาศัยอยู่ตามภูเขาสูง เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานของชนชาติต่าง ๆ ในสิบสองปันนา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานบนที่ราบ ได้แก่ ชนชาติไทลื้อและชนชาติอื่น ทั้งสองชนชาตินี้อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มทั่วไป

ในสิบสองปันนา กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชนบนที่สูง (ยูกวางหยวน, 1990: 142) ได้แก่ ชาวฮานี ลาหู่ ชาวปุลัง ชาวหยี ชาวจีนัว ชาวเย้า เป็นต้น

ชื่อ สิบสองปันนา มีการกล่าวไว้ในสองกรณีเกี่ยวกับที่มา โดยนัยหนึ่งกล่าวว่าเพี้ยนมาจาก “สิบสองพันนา” ซึ่งหมายถึงมีนาอยู่สิบสองพันผืน หรือ หนึ่งหมื่นสองพันผืน รวมกันเป็นสิบสองปันนา อีกนัยหนึ่ง หมายถึงมีการแบ่งปันส่วนที่นาออกเป็นสิบสองส่วน ซึ่งก็คือเมืองต่าง ๆ ทั้งสิ้นสิบสองเมือง โดยมีเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง (เชียงรุ่งมีความหมายว่าเมืองแห่งรุ่งอรุณ) สิบสองปันนา มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา” แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ เมืองหล้า เมืองไฮ และเชียงรุ่ง ในภาษาจีนออกเสียงว่าจิ่งหง เป็นเมืองเอกของเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา ปัจจุบันสิบสองปันนายังคงมีชนชาติไท ซึ่งก็คือไทลื้ออาศัยและดำรงชีวิตอยู่เช่นเดิม เหมือนในอดีต ประชาชนนับถือศาสนาพุทธนิกายหินยาน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ไม่ต่างจากชนชาติไทยในแผ่นดินไทย แต่คงด้วยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศจีน ความเป็นไทลื้อดั้งเดิมและวิถีชีวิตต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด การคมนาคมทางถนนจากด่านบ่อหาน ชายแดนลาว-จีน สู่มืองเชียงรุ่งระยะทาง 230 กิโลเมตร บนเส้นทาง R3A มีความสะดวกสบายมีการเจาะภูเขาทั้งระยะสั้นไม่กี่ปี่เมตรจนถึงระยะไกลสุด 3 กิโลเมตร เพื่อสะดวกต่อการเดินทางสร้างสะพานข้ามภูเขาในช่วงที่เป็นหุบเหว ทำให้การเดินทางเข้าสิบสองปันนาปัจจุบันย่นระยะเวลาการเดินทางได้เป็นอย่างมาก สองข้างทางที่มุ่งสู่มืองเชียงรุ่ง มีการปลูกยางพาราและกล้วยหอม ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเขตอำเภอเมืองหล้า ซึ่งเป็นอำเภอหน้าด่านก่อนเข้าสู่เชียงรุ่งมีการสร้างเมืองใหม่และถูกเนรมิตให้เป็นเมืองแห่งกาสิโน ในส่วนของเชียงรุ่งเองเจริญเติบโตและมีความทันสมัยมาก แสงไฟในยามค่ำคืนสว่างไสวไม่ต่างจากเมืองใหญ่ ๆ อื่น ๆ ของจีน มีการสร้างสะพานแขวนข้ามแม่น้ำล้านช้าง (แม่น้ำโขง) เชื่อมเขตเศรษฐกิจของทั้งสองฝั่งอาคารบ้านเรือนเป็นแบบสมัยนิยมและตึกสูง ตามอาคาร โรงแรมและร้านค้าต่าง ๆ มกออกแบบในสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อ ใช้ตัวอักษรภาษาจีนเขียนป้ายต่าง ๆ โดยกำกับอักษรภาษาไทลื้อไว้ด้านบน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงรุ่งใช้ภาษาจีนกลางเป็นภาษาหลักยกเว้นแต่ในหมู่บ้านไทลื้อที่ก้าหลันป่าที่คนสูงวัยยังคงใช้ภาษาไทลื้อในการติดต่อสื่อสารกัน

**ปัจจัย และพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคของผู้บริโภคในพื้นที่
จีนตอนใต้**

ภาพรวมพฤติกรรมของผู้บริโภคในจีน

การขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของจีน การย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมือง และการขยายตัวของประชากร คาดว่าจะทำให้จำนวนครอบครัวชาวจีนในเมืองเพิ่มขึ้น 328 ล้าน

ครัวเรือน ในปี 2563 จากที่มีอยู่ราว 226 ล้านครัวเรือน ในปี 2553 คิดเป็นอัตราขยายตัวเฉลี่ยราว ร้อยละ 4 ต่อปี โดยหากจำแนกตามฐานรายได้ของครัวเรือนจะพบการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ รายได้ต่อครัวเรือน* (ต่อปี) (1) Poor = ต่ำกว่า 6,000 ดอลลาร์สหรัฐ (2) Value = 6,000-15,999 ดอลลาร์สหรัฐ (3) Mainstream = 16,000-34,000 ดอลลาร์สหรัฐ และ (4) Affluent = มากกว่า 34,000 ดอลลาร์สหรัฐ กลุ่มครอบครัวชาวจีนที่มีสัดส่วนลดลง : กลุ่ม Poor และกลุ่ม Value คาดว่าจะมีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 7 และร้อยละ 36 ในปี 2563 ตามลำดับ จากที่มีสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ 92 ในปี 2553 ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนทำให้ชาวจีนมีรายได้เพิ่มขึ้นมาก ทั้งนี้ กลุ่ม Poor เป็นครอบครัวที่มีฐานะยากจน และมีรายได้ต่ำกว่าระดับความสามารถในการซื้อสินค้าขั้น พื้นฐาน จึงไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการจำหน่ายสินค้าของบริษัททั่วไป ขณะที่กลุ่ม Value มีรายได้เพียงพอเฉพาะซื้อสินค้าจำเป็นขั้นพื้นฐาน จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายของสินค้าจำเป็นและสินค้าราคาถูกเป็นหลัก ซึ่งแม้สัดส่วนของกลุ่ม Value จะลดลงมาก ในปี 2563 แต่ยังคงถือเป็นตลาดขนาดใหญ่ด้วยจำนวนครัวเรือนราว 116 ล้านครัวเรือน หรือราว 307 ล้านคน กลุ่มครอบครัวชาวจีนที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น : กลุ่ม Mainstream และกลุ่ม Affluent คาดว่าจะมีสัดส่วนในปี 2563 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 51 และร้อยละ 6 ตามลำดับ จากที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 6 และร้อยละ 2 ในปี 2553 โดยกลุ่ม Mainstream เป็นครอบครัวที่มีความสามารถในการซื้อสินค้าอื่น ๆ นอกจากสินค้าขั้นพื้นฐาน รวมถึงสินค้าฟุ่มเฟือยจำนวนหนึ่ง อาทิ รถยนต์ประจำครอบครัว และสินค้าแบรนด์เนมระดับกลาง ขณะที่กลุ่ม Affluent เป็นครอบครัวที่มีกำลังซื้อสูงสุด เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของสินค้าแบรนด์เนมระดับบน ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าครอบครัวในกลุ่ม Mainstream และกลุ่ม Affluent ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาก ถือเป็นโอกาสสำคัญของผู้ผลิตสินค้าระดับกลางและระดับบนที่จะเพิ่มยอดขายสินค้าได้อย่างมหาศาลในอนาคต

พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคชาวจีน

จากสภาพเศรษฐกิจจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีรายได้มากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมในการบริโภคเปลี่ยนไป กล่าวคือ (1) ผู้บริโภคจีนนิยมซื้อสินค้าในห้างและร้าน Brand name มากขึ้น (2) ผู้บริโภคมีความสนใจความปลอดภัยในการใช้สินค้ามากขึ้น (3) พฤติกรรมของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า เช่น สินค้าอาหาร ผู้บริโภคจีนมีความกังวลเรื่องสารเคมีแต่งสีอาหาร และมีความไม่เชื่อถือกับผู้ผลิตจีน เครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน ผู้บริโภคนิยมเลือกซื้อเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวันที่มียี่ห้อเป็นที่นิยมของตลาด โดยผู้บริโภครู้จักยี่ห้อของเครื่องใช้สอยต่าง ๆ จากโฆษณาของสื่อ เครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้บริโภคจีนส่วนมากบริโภคสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ผลิตในประเทศ เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้ายี่ห้อจีนมีคุณภาพดีขึ้น และการออกแบบทันสมัยมากขึ้น และ

ราคาถูกกว่าที่หือต่างประเทศด้วย **รถยนต์** ผู้บริโภคจีนบริโภครถยนต์ที่ผลิตในประเทศจีนมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบมีความหลากหลายและราคาจาก 3-4 หมื่นหยวนถึงหลายแสนหยวนมีอย่างครบถ้วน ผู้บริโภคในตลาดล่าง ตลาดกลางสามารถเลือกซื้อได้ตามตลาด แต่ตลาดบนยังนิยมซื้อรถยนต์ที่ผลิตจากต่างประเทศ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้นิยมบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยตามกระแสความนิยมของโลก (4) พฤติกรรมของผู้บริโภคกลุ่มใหม่ในยุคสมัยพิเศษ – พฤติกรรมของผู้บริโภค รุ่นลูกคนเดียว ได้แก่ การใช้เงินโดยไม่คิดที่จะเหลือ จึงได้รับฉายาว่า “หมดเกลี้ยงทุกสิ้นเดือน” ให้ความสำคัญต่อความสะดวกสบายของชีวิต สภาพแวดล้อมการเติบโตของรุ่นลูกคนเดียวอยู่ในยุคบริโภคนิยม นิยมใช้สินค้าทันสมัยและสินค้า Brand name เนื่องจากรุ่นลูกคนเดียวเกิดในช่วงสมัยการปรับเปลี่ยนของระบบทางเศรษฐกิจของจีนและยุคข้อมูลข่าวสาร

พฤติกรรมผู้บริโภคจีนรุ่นใหม่

ได้แก่ ผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในเขตเมือง ผู้บริโภคกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีการศึกษา และมีอายุระหว่าง 18-34 ปี มีความทันสมัยและเปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก และสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งผู้บริโภคในกลุ่มนี้สามารถรับสื่อในรูปแบบต่าง ๆ และรู้จักผลิตภัณฑ์ต่างชาติดีก่อนข้างดี มีการรับแนวคิดใหม่ ๆ รวมทั้งมีความรู้ในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ผู้บริโภคในวัยเด็ก/ลูกคนเดียว ผลจากนโยบายของรัฐบาลจีนที่เน้นให้แต่ละครอบครัวมีบุตรได้เพียง 1 คน ทำให้ผู้บริโภคในกลุ่มนี้ ซึ่งอยู่ในวัยแรกเกิด-วัยเด็ก ตลอดจนวัยรุ่นตอนต้นเป็นอีกกลุ่มที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อครอบครัว ทั้งด้านการศึกษา หนังสือและอุปกรณ์การเรียน ของเด็กเล่น เครื่องแต่งกาย คอมพิวเตอร์ ตลอดจนการนิยมซื้อสินค้าที่มีของแถมที่เด็กสามารถนำไปใช้เป็นของขวัญหรือของเล่นได้ เป็นต้น ผู้บริโภคในวัยกลางคน ชาวจีนในกลุ่มนี้มีอายุระหว่าง 45-55 ปี ซึ่งจะมีประสบการณ์ทั้งในช่วงก่อนและหลังปฏิรูปประเทศ มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของจีนที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ทำงานในชนบทหรือเคยทำงานในรัฐวิสาหกิจจึงเป็นกลุ่มที่ต้องสูญเสียรายได้หรือต้องถูกเลิกจ้างงานจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้บางส่วนยังมีทัศนคติแบบอนุรักษ์นิยม เป็นคนหัวเก่าและไม่ชอบลองสินค้าใหม่ ๆ การตัดสินใจซื้อจะพิจารณาจากราคาเป็นสำคัญ ผู้บริโภควัยสูงอายุ ผู้บริโภคกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีอายุ 65 ปีขึ้นไป หากพิจารณาจากสัดส่วนโครงสร้างประชากรของจีน ผู้บริโภควัยสูงอายุกลุ่มนี้คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ความต้องการส่วนใหญ่เน้นไปที่ด้านสุขภาพ มีการบริโภคแบบประหยัดและเรียบง่าย หากแต่มีรายจ่ายเน้นด้านการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้น

พฤติกรรมกรเลือกซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคของชาวคุนหมิง นครคุนหมิง เป็นเมืองเอกและเป็นเมืองที่มีศักยภาพมากที่สุดในยูนนาน ตั้งอยู่ตรงกลางก่อนไปทางเหนือของ มณฑลติดกับทะเลสาบเตียนฉือ ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 6.2 ล้านคน และเนื่องจากเป็นเมืองที่มี อุณหภูมิอบอุ่นตลอดทั้งปี คุนหมิงจึงมีอีกชื่อว่า “เมืองฤดูใบไม้ผลิ” คุนหมิงมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ ที่สุดของยูนนาน และกำลังก่อสร้างพัฒนาเมือง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับประเทศ ต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียใต้ และเชื่อมโยงการคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์เชื่อมโยงกับเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย เวียดนาม และลาว ไปสู่ท่าเรือทางทะเล สภาพภายในเมืองของคุนหมิงมีทั้งอาคาร สำนักงาน ห้างสรรพสินค้า อาคารส่วนราชการและเอกชน ศูนย์แสดงสินค้าขนาดใหญ่ โรงแรม แหล่งท่องเที่ยว และสถานบันเทิง รวมถึง ร้านค้า ร้านอาหารอื่น ๆ อีกมากมาย สภาพโดยรวมเป็น เมืองที่กำลังพัฒนา ประชาชนมีศักยภาพในการบริโภคสินค้าเหมือนกับผู้บริโภคในเมืองใหญ่ทั่วไป ดังนั้น พฤติกรรมการบริโภคสินค้าต่าง ๆ จะเหมือนกับผู้บริโภคของจีนในใหญ่อื่น ๆ ที่กำลังพัฒนา เช่นเดียวกัน ผู้บริโภคนิยมใช้สินค้าที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และสินค้าแบรนด์เนม รวมถึงเปิดใจรับ และบริโภคสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะสินค้าของไทยทั้งผลไม้ อาหาร อาหารแห้ง ผลิตภัณฑ์ขนมประเภทต่าง ๆ ได้รับความนิยมนในคุนหมิงเป็นอย่างมาก เนื่องจากสินค้าไทยมี คุณภาพและอร่อยถูกปาก ดังนั้น หากจะนำสินค้าหัตถกรรมไปจำหน่ายในพื้นที่นครคุนหมิง ผู้ประกอบการไทยจะต้องพิจารณาองค์ประกอบ ที่สำคัญ ได้แก่ คุณภาพของสินค้า รูปแบบของ สินค้าที่มีความทันสมัย เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงปัจจัยด้านราคาด้วย

พฤติกรรมกรเลือกซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคของชาวสิบสองปันนา การ เลือกซื้อสินค้าของชาวสิบสองปันนา โดยเฉพาะในเมืองเชียงรุ่ง โดยส่วนใหญ่ผู้บริโภคในเมืองมี ลักษณะคล้ายเมืองขนาดใหญ่ เช่นที่ เมืองคุนหมิง ยี่ซี เป็นต้น ผู้บริโภคมีกำลังซื้อ ความต้องการ บริโภคสินค้ามีลักษณะคล้ายกัน แต่หากเป็นรอบนอกหรือเขตอื่น ๆ ลักษณะของผู้บริโภคจะมีกำลัง ซื้อที่น้อยลง อีกทั้ง รสนิยมของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่าง ไปจากผู้บริโภครอบนอก อีกทั้ง ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ดังนั้น รูปแบบการบริโภคที่เป็นความทันสมัย หรือเทคโนโลยีอาจจะยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เพราะเนื่องจากรายได้ที่เป็นปัจจัยหลัก อีกทั้ง หากจะนำสินค้าที่เป็นหัตถกรรมจากไทยมาจำหน่ายก็ อาจไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควรเพราะเนื่องจากสินค้าของชนเผ่า หรือชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เป็นสินค้า หัตถกรรมคล้ายคลึงกับของไทย

การรับรู้ และความต้องการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยของกลุ่มผู้บริโภค ในพื้นที่จันทอนใต้ ที่มีผลต่องานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

จากการศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคของผู้บริโภค ในพื้นที่จันทอนใต้ได้ สามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้คือ

ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ในเมืองคูหมิง และเมืองสิบสองป็นนา ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพโสด มีจำนวนสมาชิก ในครอบครัว 1-2 คน อาชีพเอกชน/พนักงานบริษัท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท มาเที่ยวประเทศไทยและมาเที่ยวเชียงใหม่เป็นครั้งแรก มีจำนวนวันที่พักในจังหวัดเชียงใหม่ คือ จำนวน 4-6 วันมากที่สุด โดยส่วนใหญ่เดินทางมาเอง มีวัตถุประสงค์ในการมาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการท่องเที่ยว นิยมไปแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ที่ถนนคนเดินท่าแพ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศและไม่เคย เดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทย รู้จักสินค้าหัตถกรรมไทย เช่น ไม้แกะสลัก กระจกฉายสี สิ่งทอ ผ้าไหมไทย การพันทอไทย เครื่องเงิน สบู่แกะสลัก เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ทราบว่าประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคเหนือเป็นแหล่งงานหัตถกรรมที่สำคัญของประเทศและของภูมิภาคอาเซียน ไม่ทราบว่าประเทศไทยสามารถผลิตสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งออกยังต่างประเทศทั้งในทวีปเอเชีย และทวีปยุโรป และรู้จักสินค้าหัตถกรรมจากเคยเห็นในสื่อทีวี/สิ่งพิมพ์/อินเทอร์เน็ต/วิทยุ ซื้อสินค้า หัตถกรรมจากตลาดนัด/ ถนนคนเดิน มีช่วงเวลาและโอกาสที่ซื้อสินค้าหัตถกรรม คือ เมื่อเดินทางท่องเที่ยว/ของที่ระลึก/ของฝาก เหตุผลในการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรม คือ ซื้อให้ตนเอง/ใช้เอง ในการซื้อสินค้าหัตถกรรมแต่ละครั้งผู้ตอบแบบสอบถามใช้จ่ายเงินต่ำกว่า 1,000 บาท หากผู้ตอบ แบบสอบถามต้องการซื้อสินค้าหัตถกรรมของไทยจะไปซื้อที่ตลาดนัด/ถนนคนเดิน โดยรูปภาพ / โปสเตอร์จะนิยมซื้อมากที่สุด ในอนาคตถ้าผู้ตอบแบบสอบถามได้มาเยือนประเทศไทย / จังหวัด เชียงใหม่จะซื้อสินค้าหัตถกรรมและจะแนะนำให้ผู้อื่นซื้อสินค้าหัตถกรรมของไทย

สินค้าที่ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าใช้งานหัตถกรรม ของฝาก ของที่ระลึก ที่ขึ้นชื่อ ของไทย 5 อันดับแรก คือ ไม้แกะสลัก เครื่องเงิน / งานโลหะ กระจกฉายสี ผ้าไหม และงานจักสาน ส่วนคิดว่าไม่ใช้งานหัตถกรรม ของฝาก ของที่ระลึก ที่ขึ้นชื่อของไทย 5 อันดับแรก คือ ของเก่า / โบราณวัตถุ เครื่องหอม งานพันเสี้ยน / สีนํ้ามัน / สีอะคริลิก เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร / เครื่องนอน ภาพเขียนสีอะคริลิก / สีนํ้า / สีนํ้ามัน ฯลฯ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร / สบู่ งานปัก / นิตติ้ง / โครเชต์ และไม้เนื้อแข็งว่าเป็นงานหัตถกรรม ของฝาก ของที่ระลึก ที่ขึ้นชื่อของไทย 5 อันดับแรก คือ โคมไฟ /

กระดาษ ฯลฯ เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร / เครื่องนอน งานประดิษฐ์ / ของชำร่วยและงานปัก / นิตติ้ง / โครเชต์ อัญมณี / เครื่องประดับ และงานพื้นสีน้ำ / สีน้ำมัน / สีอะคริลิก ตามลำดับ

ด้านปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ได้แก่

1. **ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์** จะให้ความสำคัญในสินค้าหัตถกรรมของไทยมีความหลากหลาย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย รูปแบบและลักษณะของสินค้าหัตถกรรมไทย มีความสวยงามตรงกับความต้องการ ตราสินค้างานหัตถกรรมของไทย มีลักษณะที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทย อยู่ในระดับมาก ส่วนบรรจุภัณฑ์งานหัตถกรรมของไทยมีความเหมาะสมช่วยปกป้องสินค้าและบอกรายละเอียดครบถ้วน สินค้าหัตถกรรมไทยมีการรับประกันตามระยะเวลาที่กำหนด ผู้ประกอบการ/ผู้ค้าปลีก/ค้าส่งมีการรับสินค้าหัตถกรรมของไทยหากมีการชำรุด/เสียหาย อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. **ปัจจัยด้านราคา** ผู้ตอบแบบสอบถามจะให้ความสำคัญในเรื่องของราคาสินค้างานหัตถกรรมไทยมีความยุติธรรม มีความเหมาะสมกับคุณภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ประกอบการมีการให้ส่วนลดการขาย/ของแถม/ต่อรองได้ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. **ปัจจัยด้านสถานที่/การจัดจำหน่าย** ผู้ตอบแบบสอบถามจะให้ความสำคัญในเรื่องของสถานที่จัดจำหน่ายมีความครอบคลุมและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวบรรยากาศบริเวณหน้าร้าน มีการตกแต่งร้านค้าให้สวยงามเข้ากับผลิตภัณฑ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยมีช่องทาง/แหล่ง/สถานที่ขายให้เลือกหลายแห่ง พ่อค้าคนกลาง/ตัวแทนจำหน่ายมีบริการที่ดี น่าประทับใจ ทำเลที่ตั้งในการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทย มีความเหมาะสม สะอาด และเดินดูสินค้าได้ง่าย การขนส่งสินค้าสู่มือผู้บริโภค (กรณีสินค้าที่มีขนาดใหญ่) มีความสะดวก รวดเร็ว หรือมีตัวแทน การจัดส่งที่บริการดี รวดเร็ว และปลอดภัย อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

4. **ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด** ผู้ตอบแบบสอบถามจะให้ความสำคัญในเรื่องของการโฆษณาสินค้าหัตถกรรมไทย มีความน่าสนใจและให้ข้อมูลครบและทั่วถึง พนักงานขายสินค้ามีความรู้ในตัวผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี พนักงานขายสามารถติดต่อ สื่อสารและอธิบายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี พนักงานขายสินค้ามีท่าทีเป็นมิตร พร้อมให้บริการ มีมารยาท และสุภาพอ่อนน้อม สินค้าหัตถกรรมของไทย มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลอย่างทั่วถึงและชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนมีการส่งเสริมการขาย ให้ส่วนลด หรือให้ของแถมถ้าซื้อจำนวนมาก อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบน/ไทย

องค์ประกอบด้านสี ด้านรูปร่าง รูปทรง ด้านลวดลาย และด้านอารมณ์ความรู้สึกของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมมีผลต่อการเลือกซื้อ โดยสีของผลิตภัณฑ์จะต้องมีลักษณะขึ้นอยู่กับบริบทของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด มีสีในโทนสีธรรมชาติ มีรูปร่าง รูปทรง แบบเรียบง่าย เส้นตรง เส้นนอน ลวดลายของผลิตภัณฑ์จะต้องมีลักษณะเป็นลวดลายผสมผสานทั้งสามแบบ ส่วนลวดลายต้องมีลวดลายแบบร่วมสมัยและด้านอารมณ์ความรู้สึกมีลักษณะตามแบบร่วมสมัย (Contemporary) ตลอดจนสีของผลิตภัณฑ์ รูปร่าง รูปทรง ลวดลาย อารมณ์ความรู้สึกจะต้องมีความกลมกลืนกับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย โดยการเลือกซื้อของที่ระลึกของผู้ตอบแบบสอบถามจะพิจารณาจากปัจจัยองค์ประกอบด้านสีมากที่สุด

เส้นทางการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน ภายใต้กรอบเส้นทางเศรษฐกิจตามแนวเหนือ - ใต้ (North – South Economic Corridor)

ศึกษาสภาพทั่วไป ข้อได้เปรียบ ข้อเสียเปรียบของเส้นทางขนส่งสินค้าที่เชื่อมโยงจากไทย – จีนตอนใต้ (เส้นทาง R3A)

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเส้นทางการค้าระหว่างไทยและจีนตอนใต้ โดยเน้นที่การขนส่งสินค้าหัตถกรรม ได้แก่ งานประเภทไม้แกะสลักและงานศิลปะประดิษฐ์ ของจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือตอนบนสู่ตลาดผู้บริโภคในจีนตอนใต้ และเปรียบเทียบข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบของเส้นทางขนส่งสินค้าสู่จีนตอนใต้ ผลการวิจัย กล่าวได้ดังนี้

(1) สภาพทั่วไป

ความเป็นมา ของเส้นทางการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ เพื่อการขนส่งสินค้างานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่สู่ภาคเหนือตอนบนสู่ตลาดในเขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา และเมืองคุนหมิง ในมณฑลยูนนาน เป็นเส้นทางขนส่งทางบกโดยเลือกใช้ทางหลวงคุนหมิง - กรุงเทพฯ (Kunming-Bangkok Highway: R3A) โดยเส้นทางหมายเลข 3A (R3A) เป็นเส้นทางสายใหม่เชื่อมโยงระหว่างจีน-ลาว-ไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2538 ภายใต้โครงการ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปลายเดือนมีนาคม 2551 เป็นต้นมา “เส้นทาง R3A หรือ คุนหมิง กงถู่” คือ เส้นทางเชื่อมกรุงเทพฯ สู่คุนหมิง ซึ่งมีต้นทางเริ่มจากอำเภอเชียงจังหวัดเชียงราย ของประเทศไทย - บ่อแก้ว - หลวงน้ำทา - บ่อเต็น ประเทศลาว - บ่อหาน - เชียงรุ่ง หรือจิ่งหง แคว้นสิบสองปันนา นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน โดยมีระยะทางจากกรุงเทพถึงคุนหมิงรวมกว่า 1,800 กิโลเมตร

เส้นทางและระยะทาง เชื่อมระหว่างประเทศไทย-ลาว จะต้องใช้แพขนานยนต์ในการลากหัวลากเพื่อขึ้นฝั่งที่แขวงบ่อแก้ว เพื่อใช้ขนส่งรถบรรทุกอีกครั้ง ที่บ้านท่าเรือบักกริม ฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ข้ามไปยังห้วยทราย (สปป.ลาว) หลวงน้ำทา โดยทำพิธีการทางศุลกากรที่ด่านเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเปิดทำการวันจันทร์-วันเสาร์ เวลา 8.00 – 18.00 น. จากนั้นจึงเดินทางเข้าสู่ชายแดนลาว-จีน หลังจากปี 2556 เป็นต้นมา หลังจากมีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 ณ บ้านดอนโขง (ลาว) - บ้านดอนมหาวัณ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ส่งผลการเดินทางข้ามแม่น้ำโขงหลังปี พ.ศ. 2556 มีความเปลี่ยนแปลงขึ้น มีความสะดวกรวดเร็ว โดยมีต้องอาศัยการข้ามเส้นทางน้ำโดยอาศัยแพขนานยนต์เหมือนเช่นเดิม (การขนส่งระหว่างประเทศต้องมีการขนถ่ายสินค้าระหว่างไทย ลาว จีน เนื่องจากรถบรรทุกของจีนมีขนาดใหญ่กว่ามาตรฐานถนนของไทย ส่งผลให้การส่งสินค้าจากไทยไปจีนไม่ต้องเปลี่ยนรถ แต่ถ้าเป็นการขนส่งสินค้าจากจีนมาไทยจะต้องมีการขนถ่ายสินค้าระหว่างรถของไทยและรถของจีน ปัจจุบันใช้แรงงานในการขนถ่ายสินค้าทำให้ใช้ระยะเวลาขนส่งสินค้าเพิ่มขึ้น)

เส้นทางจาก สปป.ลาว – ชายแดนประเทศจีน เริ่มต้นจากห้วยทราย (Huay Xai) แขวงบ่อแก้วสู่แขวงหลวงน้ำทา (Luang Namtha) และเข้าสู่ด่านศุลกากรบ่อเต็น (Boten) และทำพิธีการศุลกากรส่งออกสินค้าข้ามไปยังจีน โดยด่านฯ เปิดทำการ 7 วันต่อสัปดาห์ เวลา 7.30-18.00 น. จากนั้นเดินทางสู่ชายแดนประเทศจีน ระยะทาง ประมาณ 241 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 4 ชั่วโมง สภาพเส้นทางเป็นถนนลาดยางสี่ช่องทาง และมีลักษณะคดเคี้ยว ตัดผ่านภูเขา รถขนส่งสินค้าจะถูกปรับเปลี่ยนและเคลื่อนย้ายสินค้าบริเวณด่านบ่อเต็นนี้ เส้นทางนี้รถขนส่งสินค้าอนุญาตให้ใช้เส้นทางได้ในเวลาที่จำกัด เพราะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ถนน ผลกระทบและลดมลภาวะด้านต่าง ๆ ดังนั้น ในช่วงเวลากลางวันจะไม่อนุญาตรถขนส่งสินค้าใช้เส้นทางได้ เส้นทางระหว่างห้วยทราย แขวงบ่อแก้วสู่หลวงน้ำทา โดยสภาพทั่วไปของถนนเป็นถนนสองช่องทาง สภาพแวดล้อมข้างทางเป็นภูเขา ชุมชน ไร่ นา และสวนยางสลับกั้นไป ส่วนบริเวณชายแดน สปป.ลาว-จีน ที่ด่านบ่อเต็นจะมีรถขนส่งสินค้าจำนวนมากมาจอดพัก หรือจอดเพื่อขนย้ายสินค้าระหว่างกันเพราะเนื่องจากขนาดของถนนในประเทศไทยและประเทศจีนมีขนาดต่างกัน

ชายแดนประเทศจีน-เมืองเชียงรุ่ง เมื่อนำสินค้าเข้าที่ด่านบ่อหาน/โม่หาน (Mohan) อำเภอเหมิงล่า ด่านฯ เปิดทำการ 7 วันต่อสัปดาห์ เวลา 7.30-18.00 น. จากนั้นนำสินค้าผ่านเส้นทางหลวงเลี้ยวเหมิงหยาง – บ่อหาน เป็นถนน 4 ช่องจราจร วิ่งจากเส้นทางนี้สู่ตำบลเลียงเหมิงหยาง เมืองเชียงรุ่ง/จิ่งหง (Jinghong) เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา บริเวณสองฝั่งข้างทางหลังจากที่ผ่านด่านศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมืองด่านบ่อหาน ประเทศจีน ทั้งสองข้างทางจะมีร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าที่นำเข้ามาจากไทย และสินค้าของจีน โดยเปิดเป็นย่านการค้าสำหรับ

นักท่องเที่ยว พ่อค้าคนกลาง และประชาชนทั่วไป และสภาพเส้นทางในประเทศจีน ระหว่างด่านศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมืองด่านบ่อหาน ประเทศจีนมุ่งหน้าสู่เมืองเซียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทลื้อสองปีนนา เป็นถนนซูเปอร์ไฮเวย์ สภาพทั่วไปเป็นภูเขาสลับกับที่ราบ ในบางช่วงของเส้นทางมีการเจาะอุโมงค์เพื่อลอดผ่านภูเขา ถนนมีสภาพดี ช่องทางการจราจรกว้างขวาง สภาพทั่วไปเป็นภูเขาสลับกับที่ราบ มีการทำสวนกล้วยจำนวนมาก โดยที่นี้เป็นแหล่งเพาะปลูกกล้วยที่สำคัญของประเทศ สลับกับการทำไร่ของชาวบ้าน

ชายแดนประเทศจีน – นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน โดยเริ่มต้นจากด่านศุลกากรบ่อหานสู่เมืองซือเหมา จากนั้นเดินทางสู่นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน เป็นเส้นทางถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ระยะทาง 520 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 6 ชั่วโมง สภาพถนนโดยทั่วไปเป็นถนนไฮเวย์ 4 ช่องจราจร ระหว่างทางเป็นป่าและพื้นที่เกษตร ได้แก่ สวดยางพารา ไร้ชา สวนผลไม้ สวนกุหลาบ และสวนกล้วยไม้ เป็นต้น โดยเมืองซือเหมา เมืองโมเจียง และเมืองยี้ซี เป็นเมืองสำคัญรองลงมาจากเมืองคุนหมิง และสิบสองปีนนา โดยเฉพาะเมืองยี้ซีเป็นแหล่งเพาะปลูกใบยาสูบที่สำคัญของประเทศจีน เศรษฐกิจมีขนาดและความสำคัญรองลงมาจากเมืองคุนหมิงเท่านั้น

ยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งข้ามพรมแดน ได้แก่ หัวลาก ขนาดต่าง ๆ แบ่งเป็นประเภทดังนี้ Dry Cargoes และ Refrigerator Cargoes โดยมีขนาดตั้งแต่ 20 – 40 ฟุต

(2) ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของเส้นทางบกเมื่อเปรียบเทียบกับเส้นทางน้ำ/ทางอากาศ อธิบายได้ดังนี้

การขนส่งทางบก ข้อดี คือ รวดเร็ว ปลอดภัย นำเชื่อถือ และ ราคาถูก ข้อเสีย คือ เส้นทางในประเทศลาวคดเคี้ยว ส่งผลต่อการเดินทาง/และความปลอดภัยของสินค้า สาธารณูปโภคของเส้นทางในประเทศลาวยังไม่เพียงพอ ระยะเวลาเปิด-ปิด ด่านศุลกากรในประเทศไทย และ สปป.ลาว ที่ไม่สัมพันธ์กันส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการขนส่งสินค้า

การขนส่งทางน้ำ ข้อดี คือ ราคาขนส่งถูกกว่าเส้นทางอื่น ๆ มีความปลอดภัยและนำเชื่อถือ ข้อเสีย คือ ใช้เวลาขนส่งนานกว่าเส้นทางอื่น และปัญหาปริมาณน้ำในแต่ละฤดูที่ไม่เพียงพอต่อการเดินเรือขนส่งสินค้า

การขนส่งทางอากาศ ข้อดี คือ รวดเร็ว ปลอดภัย และนำเชื่อถือ ข้อเสีย คือ มีราคาขนส่งแพงกว่าการขนส่งประเภทอื่น ๆ และมีเที่ยวบินเพื่อขนส่งสินค้าจำกัด

(3) แหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยในจีนตอนใต้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

(3.1) แหล่งจำหน่ายในเมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา คือ ศูนย์กระจายสินค้าหัตถกรรมไทย ในโครงการ 9 จอม 12 เจียง (Nine Tower & Twelve Walled) ตั้งอยู่ในเมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา และถนนคนเดินสิบสองปันนา โดยเป็นตลาดกลางคืนที่ตั้งอยู่กลางเมืองเชียงรุ่ง บริเวณริมแม่น้ำหลานชาง (แม่น้ำโขง) สิบสองปันนา สินค้าที่จำหน่ายได้แก่ เสื้อผ้า ของใช้ ของตกแต่งบ้าน ทั้งของจีน รวมถึงสินค้าบางส่วนที่เป็นงานหัตถกรรมไทยที่มีผู้ประกอบการชาวจีนนำไปจำหน่าย รวมถึงมีสินค้าหัตถกรรมของจีนด้วย

(3.2) แหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยในนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน ได้แก่ ศูนย์กระจายสินค้าหยุนฝาง (云纺 : Yun Fang) หรือ Yun Fang Southeast Asia Mall (云纺东南亚商城) ตั้งอยู่ใจกลางเมืองนครคุนหมิง การเดินทางสะดวกสบาย มีทั้งรถเมล์ แท็กซี่ และใกล้สถานีรถไฟใต้ดิน เปิดดำเนินการครั้งแรกในปี 2551 ศูนย์กระจายสินค้าไทยหยุนฝาง มีพื้นที่ไม่ใหญ่โตนัก เนื่องจากการจำหน่ายปลีกทางหน้าร้านเพียงร้อยละ 30 ส่วนอีกร้อยละ 70 เน้นคำสั่งไปยังร้านค้าปลีกทั่วไปในคุนหมิงและเมืองต่าง ๆ ในยูนนาน รวมถึงมณฑลข้างเคียงอย่าง เสฉวน กุ้ยโจว และฉงชิ่ง ปัจจุบันมีผู้ประกอบการไทยและจีนที่จำหน่ายสินค้าไทยประมาณสิบกกว่าราย ส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้า 4 ประเภทหลัก ได้แก่ อาหารแปรรูป ของตกแต่งบ้าน เครื่องประดับ และผลิตภัณฑ์สปา

ต้นทุนในการขนส่ง และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของสินค้างานหัตถกรรม ในเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงจากไทย – จีนตอนใต้ (เส้นทาง R3A)

การขนส่งสินค้าหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ และภาคเหนือตอนบนสู่ตลาดจีนตอนใต้นั้น มีเส้นทางขนส่งสินค้าได้หลายหลาย ทั้งทางบก ทางอากาศ และทางน้ำ ต้นทุนการขนส่งสินค้าแยกเป็นประเภทได้คือ

(1) การขนส่งทางบก

แบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายเหมารวมทั้งตู้คอนเทนเนอร์ เส้นทาง R3A โดยเริ่มตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ – อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย – สปป.ลาว – จีนตอนใต้ – เชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา – คุนหมิง มณฑลยูนนาน โดยใช้เวลาในการเดินทางทั้งสิ้น 20-24 ชั่วโมง ค่าใช้จ่ายประมาณ 100,000 บาท/ตู้คอนเทนเนอร์ และค่าใช้จ่ายแยกตามความต้องการของผู้ประกอบการรายย่อย ตามเส้นทางเดิม และรับผิดชอบโดยบริษัทเอกชนในการขนส่งแบบครบกระบวนการ ค่าใช้จ่ายประมาณ 5,000.-/ 1 cbm (cbm/คิวบิกเมตร หรือ ขนาดความกว้าง x ยาว x สูง) เอกชนจะเป็นผู้รับผิดชอบการขนส่งสินค้าทั้งหมดโดยคิดจากราคาเหมารวม

(2) การขนส่งทางน้ำ

การขนส่งทางน้ำผ่านเส้นทางจังหวัดเชียงใหม่-ท่าเรือเชียงแสน 510 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 4-5 ชั่วโมง และจากท่าเรือเชียงแสน – ท่าเรือกวนแล่ย์ สิบสองปันนา – คุณหมิง ระยะทางประมาณ 263 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางทั้งสิ้นประมาณ 12 ชั่วโมง จากนั้นขนส่งสินค้า ศูนย์คุณหมิง โดยใช้ระยะทางประมาณ 722 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณประมาณ 12 ชั่วโมง รวมระยะเวลาขนส่งทั้งสิ้น 31.20 ชั่วโมง ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่งเหมารวมทั้งตู้คอนเทนเนอร์ ค่าใช้จ่ายประมาณ 100,000 บาท แต่มีข้อเสียคือช้ากว่าการเดินทางทางบก และปัญหาเรื่องปริมาณของน้ำในแม่น้ำโขงในแต่ละฤดูที่ไม่เพียงพอต่อการเดินเรือขนส่งสินค้า

(3) การขนส่งทางอากาศ

การขนส่งทางเครื่องบิน โดยสายการบินไทยใช้เส้นทางระหว่างกรุงเทพฯ – คุณหมิง – กรุงเทพฯ วันละ 1 เที่ยวบิน (ยกเว้นวันเสาร์และวันอังคาร) และยังมีสายการบิน China Eastern Airline (MU) บินระหว่างกรุงเทพฯ – คุณหมิง – กรุงเทพฯ จำนวน 7 เที่ยวบินต่อสัปดาห์ (ทุกวัน วันละ 1 เที่ยวบิน) ระยะเวลาขนส่ง 3.25 ชั่วโมง และค่าขนส่งคิดตามน้ำหนักของสินค้า โดยเริ่มต้นที่กิโลกรัมละ 45-50 บาท ใช้ระยะเวลาการขนส่ง 1-2 วัน ระยะทาง 1,091 กิโลเมตร มีความปลอดภัยสูง

ปัญหา - อุปสรรค และ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเส้นทางการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ที่มีต่อสังคม วัฒนธรรม

จากการศึกษา ลงพื้นที่สำรวจและทำแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ประกอบการ ชาวบ้าน หน่วยงานราชการ เอกชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถสรุปปัญหา – อุปสรรค และ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเส้นทางการค้าไทย-จีนตอนใต้ที่มีต่อสังคม วัฒนธรรม ดังนี้

ปัญหา – อุปสรรค – ผลกระทบ

ไทย

1.1 ความล่าช้าในการขนถ่ายสินค้าที่ด่านเชียงของ เนื่องจากการขนถ่ายสินค้าใช้แรงงานคนในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากรถบรรทุกในท้องถิ่นไปใส่ตู้คอนเทนเนอร์ โดยใช้วิธีการนำรถสองคันมาต่อกันโดยให้ท้ายรถของทั้งสองคันหันหน้าเข้าหากัน จากนั้นจึงใช้แรงงานคนขนย้ายสินค้านำระหว่างรถทั้งสองคัน ส่งผลให้การจราจรติดขัดบริเวณด่านเชียงของ

1.2 ปัญหาด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ศุลกากรในฝั่งไทยที่ด่านเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมีการหยุดพักช่วงกลางวันตั้งแต่เวลา 12.00 – 14.00 น. ทำให้ผู้ประกอบการ

ขนส่ง หรือผู้ประกอบการอื่น ๆ ต้องรอเวลาเพื่อทำพิธีการส่งออกสินค้า และส่งผลให้ระยะเวลาในการส่งสินค้าออกมีระยะเวลายาวขึ้น

1.3 ปัญหาด้านขั้นตอนและระเบียบการนำเข้า ส่งออกของไทยซับซ้อน ทำให้การส่งออกล่าช้าและขาดความคล่องตัว มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย

ลาว

1.4 ปัญหาความล่าช้าในการขนถ่ายสินค้าบริเวณด่านบ่อหาน เนื่องจากรถบรรทุกสินค้าจากจีนมาไทยต้องมีการเปลี่ยนรถ เพราะขนาดของรถและถนนไทย-จีน มีขนาดที่ไม่สัมพันธ์กัน ส่งผลให้เสียเวลาในการขนถ่ายสินค้าเพิ่มขึ้น

1.5 ถนนในประเทศลาวมีลักษณะเป็นภูเขา คดเคี้ยวไปมา พื้นผิวถนนยังไม่ดี ในบางช่วงมีเส้นทางชำรุด

1.6 เส้นทางในประเทศลาวมีจุดพักรถ และปั้มน้ำมันน้อย ร้านค้าและบริการอื่น ๆ และสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าใน สปป.ลาว ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน จึงทำให้มีการเสียหายจากการขนถ่ายสินค้าสูง

1.7 ปัญหาด้านมาตรฐานของเส้นทางถนนบางเส้นทาง โดยเฉพาะใน สปป.ลาว ที่ยังไม่มีมาตรฐาน ถนนแคบ การจราจรหนาแน่นและไม่เป็นระเบียบ มีการจำกัดความเร็วค่อนข้างต่ำ ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการเดินทาง

จีน

1.8 ปัญหาด้านบุคลากรเพื่อการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจีนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและพูด อ่าน เขียน ภาษาอังกฤษได้น้อย ขณะที่ไทยขาดแคลนบุคลากรที่พูด อ่าน เขียน ภาษาจีน ทำให้ไทยสูญเสียตลาดบางส่วนให้กับประเทศคู่แข่ง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ซึ่งมีบุคลากรที่พูดภาษาจีนได้มากกว่า รวมถึงการติดต่อประสานงานที่ล่าช้ากว่าปกติ

1.9 ปัญหาระบบการเงินและการค้าที่ยังไม่เป็นสากลของประเทศจีน ทำให้มีความเสี่ยงสูงในการทำธุรกิจ

1.10 ปัญหาของผู้ส่งออกไทย ที่ใช้บริการของบริษัทเอกชนในการขนส่งสินค้าแบบเหมารวม ไม่มีหลักฐานในการขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม

ข้อเสนอแนะ

1.11 ผู้ประกอบการควรศึกษากฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เช่น กฎหมายภาษีอากร กฎหมายแรงงาน และกฎหมายบริษัทร่วมทุน องค์กรที่ดี กฎหมายจีนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยและยัง ไม่มีการปฏิบัติหรือตีความเป็นมาตรฐานเดียวกัน

1.12 ผู้ประกอบการควรพิจารณาเส้นทางการขนส่งจากเส้นทางที่เหมาะสม ผลกระทบของตนเอง และเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในขณะขนถ่ายสินค้า

1.13 ภาครัฐฯ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อส่งเสริมการส่งออกของไทยในตลาดจีน เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ส่งออกไทยและผู้สนใจที่ต้องการเข้าไปทำธุรกิจการค้าในจีน โดยข้อมูลที่ส่งให้ต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันมากที่สุด

1.14 ภาครัฐฯ ควรเร่งปรับปรุงระเบียบพิธีการทางศุลกากรให้ทันสมัย โดยต้องลดความยุ่งยาก ลดขั้นตอนให้น้อยลง ลดความซับซ้อนของเอกสาร และมีการสร้างมาตรฐานที่ชัดเจนแน่นอนขึ้น รวมทั้งต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการ โดยการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สามารถใช้ระบบเสร็จสิ้นในขั้นตอนเดียว (One Stop Service) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.15 การพัฒนาและควบคุมมาตรฐานสินค้าหัตถกรรมให้ เป็นไปตามมาตรฐานของกฎของประเทศจีน โดยต้องสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้นได้ในระยะยาวและมีการเผยแพร่และบังคับใช้อย่างจริงจัง

1.16 การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของภาคเหนือตอนบนเพื่อให้มีรูปแบบที่ตรงกับรสนิยม (Taste) และการใช้ชีวิต (Life Style) ความเชื่อของคนในประเทศจีน เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคอย่างแท้จริง

ระเบียบพิธีการทางศุลกากรของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

จากการศึกษาระเบียบพิธีการทางศุลกากรของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

วิธีการและรูปแบบด้านระเบียบพิธีการทางศุลกากรของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

พิธีการส่งออก ในความหมายของศุลกากรนั้น การส่งออกคือการเคลื่อนย้ายสินค้า โดย เรือ หรือเครื่องบิน จากสถานที่หนึ่งในประเทศไทยไปยังสถานที่หนึ่งนอกประเทศไทย สินค้าทั้งหมดที่ส่งออกจากประเทศไทยต้องรายงานและผ่านพิธีการทางศุลกากร

เอกสารประกอบการดำเนินพิธีการส่งออก ได้แก่ เอกสารที่จำเป็นในการยื่นเพื่อดำเนินพิธีการทางศุลกากรเพื่อส่งออกประกอบด้วยใบขนสินค้าขาออก บัญชีราคาสินค้า ใบอนุญาตส่งออกหรือเอกสารอื่นใดสำหรับสินค้าควบคุมการส่งออก (ถ้ามี) ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (ถ้ามี) และเอกสารอื่น ๆ เช่น แค็ตตาล็อก เอกสารแสดงส่วนผสม เป็นต้น

โดยปกติพิธีการทางศุลกากรเพื่อการส่งออกประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การโอนถ่าย และ/หรือ การยื่นข้อมูลใบขนสินค้า การตรวจสอบพิธีการสำแดงข้อมูลการชำระภาษีอากร และการตรวจและการปล่อยสินค้า

เส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างไทยและยูเนี่ยนานมีดังนี้

1. การส่งออกโดยใช้เส้นทางบก สามารถใช้เส้นทางได้ 5 เส้นทาง แต่ปัจจุบันยังไม่นิยมใช้ เนื่องจากสภาพถนนไม่ดี
 2. การส่งออกโดยใช้เส้นทางน้ำ โดยเส้นทางแรก การขนส่งตามลุ่มแม่น้ำโขง และเส้นทางที่สองการขนส่งทางทะเล
 3. การส่งออกโดยการขนส่งทางอากาศจากกรุงเทพฯ – कुหนิมิง
- กรมศุลกากรได้นำระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้สายมาใช้ในการผ่านพิธีการศุลกากร เป็นการปรับปรุงระบบให้บริการบนพื้นฐานของเทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยมีจุดมุ่งหมายในการอำนวยความสะดวกในการค้าระหว่างประเทศ โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการผ่านพิธีการส่งออกด้วยระบบ E-Export ค่าธรรมเนียม การแก้ไขข้อบกพร่องที่ต้องผ่านการอนุมัติ/อนุญาต หน่วยงานอื่น การรับรองใบขนสินค้าขาออก ข้อพึงระวังในการส่งข้อมูลใบกำกับการขนย้ายสินค้า

กฎระเบียบ ข้อบังคับ และสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบสนธิสัญญา ระหว่างไทย – จีน ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบพิธีการทางศุลกากรบริเวณการค้าชายแดน ไทย – จีน ตอนใต้

จากการรวบรวมข้อมูลและลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปกฎระเบียบ ข้อบังคับ และสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบสนธิสัญญา ระหว่างไทย-จีน ที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน ได้แก่

1. **กฎระเบียบเพื่อการค้าชายแดนและผ่านแดนระหว่างไทย-จีน** โดยเน้นที่กฎระเบียบเกี่ยวกับโลจิสติกส์เพื่อการค้าชายแดนและผ่านแดนระหว่างไทย-จีน แบ่งเป็นประเด็น ได้แก่

1.1 กรอบการเจรจาการค้าบริการของประเทศจีนภายใต้ WTO ที่จีนจะต้องพัฒนากฎระเบียบต่าง ๆ โดยเฉพาะกฎหมายระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับหลักการของ WTO ในส่วนของการค้าบริการ มีกรอบและหลักการเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศให้สมาชิก WTO ถือเป็นปฏิบัติเรียกว่า ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (Agreement on Trade in Service) โดยได้มีการกำหนดกรอบความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการขึ้นเป็นครั้งแรก มีหลักการสำคัญ ๆ ทำนองเดียวกับแกตต์

1.2 อาเซียน – จีน (ACFTA) ได้มีการเปิดเสรีในบางสาขาที่มีความพร้อมก่อนหรือที่เรียกว่า แนวคิด Early Harvest ภายใต้มาตรา 6 ของกรอบความตกลงดังกล่าว โดยครอบคลุมสินค้าในกลุ่มพิกัด HS 01-08 ได้แก่ สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ ปลาและอาหารทะเล นมและผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ ผักและผลไม้ โดยเริ่มลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 และภาษีจะลดลงเหลืออัตราร้อยละ 0 ภายในปี 2549 สำหรับลงนามใน “ความตกลงการค้าสินค้าภายใต้ กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและจีน” เพื่อเริ่มต้นเปิดเสรีการค้าสินค้าให้แก่กัน ในสินค้านอกเหนือจากสินค้ากลุ่มพิกัด 01-08 ที่ได้มีการเปิดเสรีไปแล้ว ซึ่งการลดภาษีสินค้าที่เหลือนี้ อาเซียนและจีนเริ่มต้นลดภาษีระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ส่วนไทยได้ลดภาษีให้กับจีนตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 2548 เนื่องจากความล่าช้าในการดำเนินการกระบวนการภายในของจีน ส่วนในแง่ของความเชื่อมโยงของ “ข้อตกลงเร่งลดภาษีฯ” และ “ข้อตกลงเอฟทีเอ อาเซียน – จีน” เมื่อข้อตกลงเอฟทีเอ อาเซียน – จีน มีผลบังคับใช้แล้ว ข้อตกลงเร่งลดภาษีฯ จะถูกนำเข้ามาดำเนินการต่อภายใต้กรอบใหญ่นี้ โดยจะครอบคลุม ทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม (พิกัด 01 – 99) ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูง

1.3 กฎหมายการค้าระหว่างประเทศของจีน (และมณฑลยูนนาน) เมื่อวันที่ 6 เมษายน ค.ศ.2004 ได้มีมติให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายการค้าระหว่างประเทศฉบับดังกล่าวและประกาศใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.2004 โดยคำสั่งเลขที่ 15 ของประธานาธิบดีแห่งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 6 เมษายน ค.ศ.2004 สาระของกฎหมายการค้าระหว่างประเทศฉบับใหม่นี้มีทั้งสิ้น 11 หมวด 70 มาตรา โดยในการแก้ไขกฎหมายการค้าระหว่างประเทศครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่มีการแก้ไข คือ 1) แก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่ขัดหรือแย้งกับกฎของ WTO และพันธกรณีที่จีนได้ให้ไว้กับ WTO 2) เพิ่มเติมให้มีบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เป็นการรักษาสิทธิประโยชน์ที่จีนพึงมีพึงได้ในฐานะสมาชิกของ WTO และ 3) แก้ไขบทบัญญัติเดิมที่ล้าหลังให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศที่แปรเปลี่ยนไป เพื่อส่งเสริมให้ระบบการค้าระหว่างประเทศของจีนเกิดความมั่นคงยิ่งขึ้นผลจากการแก้ไขครั้งนี้มีบทบัญญัติใหม่เพิ่มขึ้นอีก 35 มาตรา แก้ไข 29 มาตรา และยกเลิก 2 มาตรา

1.4 มาตรการการค้าระหว่างประเทศจีน บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบการค้าระหว่างประเทศไว้ โดยหลักเกณฑ์ของการตรวจสอบให้เป็นไปตามประกาศของหน่วยงานกำกับการค้าระหว่างประเทศของสำนักนายกรัฐมนตรี การตรวจสอบสามารถใช้วิธีการตรวจสอบจากเอกสาร การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน การสำรวจตรวจสอบจากสถานที่จริง หรือการมอบหมายให้ทำการตรวจสอบแทน เป็นต้น โดยให้สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ประกาศรายงานผลของการตรวจสอบและทำคำวินิจฉัยชี้ขาด พร้อมทั้งประกาศให้สาธารณชนทราบ โดยสามารถแยกประเภทมาตรการทางการค้าของประเทศจีนออกเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สิทธิทางการค้า แหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) กฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษี มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี เป็นต้น

1.5 กฎหมายการค้าชายแดน จีนได้กำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการค้าชายแดนและการให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านมากมาย โดยมีรายละเอียดสำคัญได้แก่ รูปแบบการควบคุมการค้าชายแดน การควบคุมการเรียกเก็บภาษีนำเข้าและภาษีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในเขตชายแดน การควบคุม การเรียกเก็บภาษีนำเข้าและภาษีส่งออกในพื้นที่การค้าชายแดนขนาดย่อม เกี่ยวกับการควบคุมสินค้านำเข้าและส่งออกตามโครงการ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ร่วมดำเนินการกับประเทศเพื่อนบ้านในเขตชายแดนของจีน และนโยบายส่งเสริมการควบคุมการค้าชายแดน

1.6 ระบบกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบสินค้า มีรายละเอียดของระบบการตรวจสอบสินค้าและข้อบัญญัติกฎหมาย คือ ระบบการตรวจสอบสินค้านำเข้าและส่งออก อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานควบคุมตรวจสอบสินค้านำเข้าและส่งออก มาตรฐานการตรวจสอบสินค้า การตรวจสอบสินค้านำเข้า การตรวจสอบสินค้าที่ส่งออก การควบคุมดูแลเกี่ยวกับการตรวจสอบสินค้า ความรับผิดชอบ ทางกฎหมาย

1.7 ข้อตกลงเร่งการลดภาษีไทย - จีน มีการลงนาม Framework Agreement 4 พ.ย. 2545 หลังจากนั้นเริ่มลดภาษี Early Harvest (พิกัด 01-08) 1 ม.ค. 2547 ผักผลไม้ (พิกัด 07-08) 1 ต.ค. 2546 สินค้าทั่วไป 20 ก.ค. 2548 และลดภาษีเป็น 0 ของจีนและไทย

1.8 ตัวอย่างขั้นตอนการนำเข้าสินค้าไทยไปจีน ในการส่งออกสินค้า หัตถกรรมมีกฎหมาย / ระเบียบ และขั้นตอนของการส่งออก นอกจากนี้ในส่วน of แหล่งกำเนิดสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้ FTA อาเซียน-จีน จะใช้หลักเกณฑ์การให้เลือกระหว่าง 2 หลักเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์ที่ 1 การคำนวณให้ได้สัดส่วนมูลค่าวัตถุดิบที่มีถิ่นกำเนิดภายในประเทศ ภาศหรือสัดส่วนมูลค่าของภูมิภาค (Regional Value Content : RVC) โดยสามารถนำมูลค่าของ

วัตถุดิบจากทุกประเทศสมาชิกมารวมกันได้ ซึ่งจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของราคาส่งออก (F.O.B.) และหลักเกณฑ์ที่ 2 การใช้เกณฑ์ขบวนการผลิตสำหรับสิ่งทอและผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

2. กฎระเบียบการค้าและผ่านแดนของ สปป.ลาว มีมาตรการ กฎระเบียบ และวิธีการค้าชายแดน ได้แก่

2.1 มาตรการภาษี ภาษีที่เรียกเก็บจากการดำเนินธุรกิจและนำเข้าสินค้าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามกฎหมายภาษีของ สปป.ลาว เลขที่ 04/94 ลงวันที่ 18/07/1994 และกฎหมายสรรพากร เลขที่ 04/95/สพข ลงวันที่ 14/10/1995 กำหนดวิธีการและอัตรา การเก็บภาษีนำเข้าภาษีสรรพสามิตและภาษีมูลค่าเพิ่ม (ภาษีอากรตัวเลขธุรกิจ) ซึ่งในทางปฏิบัติจะเรียกเก็บตั้งแต่ต้นทาง เมื่อมีการนำเข้าสินค้าโดยให้ผู้นำเข้าเป็นผู้ชำระก่อนในเบื้องต้น ทั้งนี้ มีมาตรการเรียกเก็บภาษี (ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต ภาษีการบริโภค ภาษีการค้า การชำระภาษีเงินได้ การเก็บภาษีนำเข้าเพิ่มเติม การให้สิทธิพิเศษทางภาษีอากร (ASEAN: Integration System of Preference (AISP) การมอบอำนาจให้แผนกการค้าแขวงเป็นผู้ออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (Form D และ AISP))

2.2 มาตรการทางการค้า ได้แก่ สินค้าที่ห้ามการนำเข้าและสินค้าห้ามการส่งออก

2.3 กฎระเบียบด้านการลงทุน กำหนดให้ผู้ประกอบการที่เข้าไปตั้งโรงงานในลาว รวมทั้งพื้นที่ทางเหนือซึ่งส่วนใหญ่ขาดแคลนระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้รับ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 7 ปีหลังจากนั้นจึงเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 เทียบกับอัตรากฎหมายร้อยละ 35 ทั้งนี้ นักลงทุนที่สนใจเข้าไปลงทุนในพื้นที่ทางภาคเหนือของลาวต้องยื่นคำร้องขอ อนุญาตลงทุน พร้อมกับเอกสารการลงทุนและบทวิพากษเศรษฐกิจแสดงผลวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ของโครงการลงทุน รวมทั้งแผนธุรกิจโดยละเอียดต่อผู้ปกครองของแขวงที่ต้องการเข้าไปลงทุน โดยผู้ปกครองของแขวงส่วนใหญ่ที่มีอำนาจอนุมัติโครงการลงทุนวงเงินไม่เกิน 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ยกเว้นแขวงหลวงพระบาง ซึ่งเป็น 1 ใน 4 แขวงใหญ่ นอกเหนือจากแขวงจำปาสัก แขวง สะหวันนะเขต และนครหลวงเวียงจันทน์ที่ผู้ปกครองแขวงมีอำนาจอนุมัติโครงการลงทุนวงเงิน ลงทุน 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งยังสามารถยื่นขออนุญาตลงทุนกับ DDFI ในนครหลวงเวียงจันทน์ หากโครงการลงทุนมีมูลค่าเกินอำนาจอนุมัติของผู้ปกครองแขวง นอกจากนี้ สปป.ลาว ได้มีการออก กฎหมายด้วยการลงทุนด้วยการลงทุนจากต่างประเทศฉบับแรกเมื่อปี 2521 หลังจากนั้นสภาแห่งชาติ ของลาวได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวและประกาศใช้ในชื่อ “กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม และคุ้มครองการลงทุนของต่างประเทศ (Law on the Promotion and Management of Foreign

Investment in the Lao People's Democratic Republic)” เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2537 โดยปรับปรุงกฎหมายการลงทุนแห่งชาติ กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศกฎหมายภาษีอากร กฎหมายที่ดิน เป็นต้น

3. การเปรียบเทียบกฎ ข้อบังคับ การค้าชายแดนของประเทศจีนและสปป.ลาว โดยจะเห็นได้ว่าจะเห็นได้ว่า กฎระเบียบด้านการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดนของประเทศจีนมีความสมบูรณ์มากที่สุด โดยประเทศจีนจะมีข้อกำหนดครบถ้วนที่สุดทั้งด้านสุขอนามัย ด้านเทคนิคและด้าน โควตาสินค้า ในขณะที่ประเทศลาวไม่มีการระบุส่วนสินค้าต้องห้ามใน สปป.ลาว เป็นประเภทสินค้าที่มีผลกระทบร้ายแรงเป็นอันตรายต่อความมั่นคง ความสงบและความปลอดภัยของชาติ และในด้านประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานนำเข้าและส่งออกจะเห็นได้ว่าประเทศจีนมีความพร้อมมากกว่า สปป.ลาว เนื่องจากประเทศจีนมีการปรับกฎระเบียบทั้งกฎหมายการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดนให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับข้อตกลงที่มีไว้กับ WTO ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการขนส่งและบริการของประเทศจีนมีความสมบูรณ์และค่าขนส่งถูกกว่า สปป.ลาว

4. ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามแดนในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Cross Border Transport Agreement : CBTA) มีวัตถุประสงค์ (1) อำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าและบุคคลข้ามพรมแดนระหว่างและท่ามกลางภาคีสัญญา (2) ลดความยุ่งยากและประสานกฎหมาย กฎระเบียบพิธีการ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าและบุคคลข้ามพรมแดน (3) ส่งเสริมการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (MULTIMODAL TRANSPORT) โดยความตกลง CBTA แบ่งออกเป็น 10 บท ได้แก่ 1) บททั่วไป 2) การอำนวยความสะดวกในพิธีการข้ามแดน 3) การขนส่งคนโดยสารข้ามแดน 4) การขนส่งของข้ามแดน 5) การยอมรับยานพาหนะทางถนน 6) การแลกเปลี่ยนสิทธิการจราจร 7) โครงสร้างพื้นฐาน 8) โครงสร้างด้านองค์กร 9) บทเบ็ดเตล็ด 10) บทสุดท้าย รวมทั้งภาคผนวก 17 ฉบับและพิธีสาร 3 ฉบับ โดยมีการจัดทำพร้อมกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ ทั้งนี้แผนงานของ CBTA แบ่งเป็นการดำเนินงาน 4 ระดับ ได้แก่ การประชุมระดับคณะทำงาน (Working Group Meeting) ของแต่ละสาขาความร่วมมือ การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Official Meeting) ระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting) ระดับผู้นำ (GMS Summit) ตลอดจนได้มีการจัดทำสาระสำคัญของการทดลองใช้ตามบันทึกความเข้าใจการแลกเปลี่ยนสิทธิการจราจรระหว่างประเทศ เป็นต้น

ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ที่เกิดขึ้นจากระเบียบพิธีการทางศุลกากร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหัตถกรรม ผู้ประกอบการขนส่งสินค้า และเจ้าหน้าที่ศุลกากรอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ศุลกากรเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ศุลกากรเชียงของ/เจ้าหน้าที่ศุลกากรเชียงแสนที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าหัตถกรรมสู่ตลาดจีนตอนใต้ จำนวนทั้งสิ้น 25 คน ซึ่งเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย แบ่งเป็นช่วงอายุ 31-40 ปีและอายุ 41-50 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป มีอาชีพผู้ประกอบการหัตถกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ประกอบการขนส่ง เจ้าหน้าที่ศุลกากรอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ศุลกากรเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด และระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีรายได้ส่วนตัวต่อเดือน (บาท) ระดับ 50,001 บาทขึ้นไป รองลงมาคือ ระดับ 20,001-30,000 บาท ระดับ 30,001-40,000 บาท และ 40,001-50,000 บาท ตามลำดับ

สำหรับความคิดเห็นรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อระเบียบพิธีการทางศุลกากรของผู้ประกอบการหัตถกรรม ผู้ประกอบการขนส่งสินค้า เจ้าหน้าที่ศุลกากรอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ศุลกากรเชียงแสน จังหวัดเชียงรายนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเส้นทางทางคมนาคมไม่ราบเรียบ ปัญหาเสาพืดค ปัญหาการค้าชายแดน ปัญหาการกีดกันระหว่างประเทศเกี่ยวกับการนำเข้าและการส่งออกที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ปัญหาการลักลอบซื้อขายสินค้าผิดกฎหมายตามแนวชายแดน ปัญหาความปลอดภัยของรถขนส่งเมื่อเข้าไปยังต่างประเทศ ขาดสาธารณูปโภคในเส้นทางต่างประเทศ เช่น ปิมน้ำมัน ปิมน้ำแก๊ส เป็นต้น ขาดหน่วยงานรับผิดชอบกรณีเกิดอุบัติเหตุหรือความเสียหาย ณ ประเทศทางผ่าน ปัญหาการค้ำมนุษย์และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดกฎหมาย ปัญหาการขาดแคลนที่พักสินค้าบริเวณใกล้เคียงด่านหรือพรมแดน ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าไปยังประเทศปลายทาง ปัญหาโรคติดต่อทั้งทางพืชและสัตว์ ผู้ขนส่งสินค้าขาดความรู้ความเข้าใจพิธีการศุลกากรเพราะกฎระเบียบเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง จุดผ่านแดนหรือด่านเปิดทำการบางช่วงเวลาและบางครั้งช่วงเวลาไม่ตรงกัน การสื่อสารทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ตสัญญาณไม่ค่อยชัดเจน สินค้าได้รับความเสียหายเมื่อมีการเปลี่ยนรถขนส่งสินค้า กฎระเบียบด้านพิธีการศุลกากรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ต้องปรับตัวบ่อยครั้ง เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบพิธีการศุลกากร ระเบียบการตรวจสอบสินค้านำเข้าและส่งออกมีความยุ่งยากและต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ขาดห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบสินค้าพิเศษของประเทศคู่ค้า เช่น พืช สัตว์ วัตถุอันตราย การตี

รถเปล่ากลับจากประเทศปลายทาง ความไม่แน่นอนของการตีพิคัดสินค้า และมีกฎระเบียบหรือกฎหมายที่จำกัดการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบางประเภท อยู่ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อเท่ากัน

นอกจากนี้ยังสามารถสรุปปัญหา อุปสรรค ผลกระทบการค้าชายแดนไทย – จีน ตอนที่ี้เกิดขึ้นจากระเบียบพิธีการทางศุลกากรออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1. ประเด็นเกี่ยวกับศุลกากร เช่น ไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้ กรมศุลกากรมีความล่าช้าในการตอบกลับเมื่อมีการสอบถามเรื่องพิคัดสินค้า 2. ประเด็นเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าข้ามแดน ได้แก่ ผู้ประกอบการหาบริษัทประกันภัยในต่างประเทศได้ยาก ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของสินค้า ปัญหาเรื่อง Spec น้ำมันในกลุ่ม GMS ไม่เหมือนกัน ปัญหาเรื่อง Free Zone ปัญหา Form D ที่ล่าช้า โครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนในกลุ่ม GMS รับน้ำหนักได้ไม่เท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาในการขนส่งสินค้า ต้องการข้อมูลของจุดติดต่อในแต่ละประเทศ เนื่องจากเมื่อเกิดปัญหาขึ้น มักจะไม่ทราบว่าจะต้องไปติดต่อหน่วยงานไหน เป็นต้น 3. ประเด็นเกี่ยวกับกฎหมาย/กฎระเบียบใน GMS เช่น กฎหมาย/กฎระเบียบ มีความแตกต่างกันมากในบางประเทศยังขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ และ 4. ประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ ควรเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่ทุกกลุ่มธุรกิจที่มีโอกาสทำการค้าที่ยังขาดความรู้ ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มธุรกิจนำเข้า-ส่งออกอย่างเดียว

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ประกอบการงานหัตถกรรม 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการส่งออก ได้แก่ การบริหารจัดการ แหล่งวัตถุดิบ การผลิต แรงงาน การขนส่ง และการออกแบบผลิตภัณฑ์ ฯลฯ ของผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาในภาคเหนือตอนบนเพื่อรองรับการส่งออกสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

ผู้ประกอบการงานช่างหัตถกรรม 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน มีทั้งรายเดี่ยวและรายกลุ่ม ด้านโครงสร้างองค์กรของผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นแบบโครงสร้างองค์กรในแนวดิ่ง ส่วนเงินที่ใช้ในการลงทุนมาจากเงินทุนส่วนตัว การจัดการด้านการตลาดของหน่วยประกอบการ คือ ผู้กำหนดราคา การจัดการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหน่วยประกอบการเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความต้องการของลูกค้า การจัดการด้านช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง งานแสดงสินค้า ตลาดนัด ถนนคนเดินฯ ร้านค้าท้องถิ่น ซึ่งลักษณะการขาย ได้แก่ ขายส่ง ขายปลีก ขายส่งและปลีก หรือรับจ้างผลิต การชำระเงิน ได้แก่ เงินสด ขายฝาก เครดิต การจัดการด้านการส่งเสริมการขาย แบ่งเป็น การรักษาลูกค้าเก่า การแสวงหาลูกค้าใหม่ ด้วยวิธีการต่าง ๆ การนำสินค้าไปเสนอขายโดยตรงกับกลุ่มผู้บริโภค การจัดการด้านการผลิตของ

หน่วยประกอบการงานหัตถกรรม ผู้ประกอบการใช้พื้นที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นสถานที่ผลิตสินค้า ด้านแรงงาน และวัตถุดิบ ผู้ประกอบการจ้างแรงงาน และซื้อวัตถุดิบส่วนใหญ่จากภายในท้องถิ่น และจ้างแรงงานและซื้อวัตถุดิบจากภายนอกท้องถิ่น การจัดการสินค้าคงคลัง ผู้ประกอบการมีการผลิตเพื่อจำหน่ายและมีรองรับการจำหน่ายจากยอดขายล่วงหน้า

เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และผลกระทบในด้านการส่งออกของผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาในภาคเหนือตอนบนเพื่อรองรับการส่งออกสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

สำหรับปัญหา อุปสรรค และผลกระทบในด้านการส่งออกของผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาในภาคเหนือตอนบนเพื่อรองรับการส่งออกสู่การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ได้แก่

1. ปัญหาด้านการค้าของไทย เช่น ผู้ส่งออกสินค้าของไทย ขาดความเป็นนักการตลาดเชิงรุกมืออาชีพ จึงเสียเปรียบประเทศคู่แข่ง ปัญหาค่าจ้างแรงงานที่มีระดับสูงขึ้น สินค้าไทยระดับล่างมีราคาสูงกว่าสินค้าจากจีนและเวียดนาม

2. ปัญหาด้านนโยบายการค้า เช่น ผู้นำเข้ารายย่อยที่ไม่มีใบอนุญาตจะอาศัยการนำเข้า-ส่งออกผ่านบริษัทที่มีใบอนุญาตซึ่งต้องเสียค่านายหน้า ขั้นตอนการนำเข้าและการออกเอกสารมีความยุ่งยาก ช้าช้อน ค่าเช่า

3. ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง ได้แก่ ค่าขนส่งและค่าบริการในการนำเข้า-ส่งออก ค่อนข้างสูง การขนส่งสินค้าทางบกทำให้สินค้าได้รับความเสียหายได้ง่าย เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งสินค้า การขนถ่ายสินค้าเน้นการใช้แรงงานคนมากกว่าเครื่องจักร

ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งออกที่ผู้ประกอบการไทยกำลังประสบอยู่ในปัจจุบันคือ การขยายการส่งออก ทั้งในรูปของมูลค่าและปริมาณสินค้า ประเภทสินค้าและตลาดลูกค้า ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดจากสาเหตุทั้งภายนอกและภายในประเทศ ปัญหาที่เกิดจากภายในประเทศบางประการเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้ เช่น ปัญหาด้านการผลิตสินค้า ปัญหาด้านการตลาด หรือการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนปัญหาที่เกิดจากปัญหาภายนอกประเทศนั้น ได้แก่ การที่ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายประสบปัญหาทางด้านการค้าระหว่างประเทศก็พยายามหามาตรการป้องกันตนเองจากภัยทางเศรษฐกิจ และมีการนำลัทธิกีดกันทางการค้ามาใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งการกีดกันทางการค้ามีอยู่ด้วยกันสองลักษณะ คือ การสร้างอุปสรรคทางด้านภาษีอากร และอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีอากร อีกทั้งแม้ว่าจีนจะเป็นตลาดที่มีโอกาสและศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการไทยแต่จากปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ประกอบการไทยพบ เมื่อมีการทำธุรกิจกับผู้ประกอบการของจีน โดยเฉพาะกับหน่วยงานภาครัฐ

ของจีน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจของผู้ประกอบการไทยด้วย

เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการส่งออกของผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบนไปสู่ตลาดการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

ผู้ประกอบการไทยควรปรับตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการส่งออก โดยต้องเรียนรู้ว่าอาเซียนและการร่วมกันเป็นประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 คืออะไร จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไร ความต้องการของตลาดอาเซียน และพัฒนาสินค้าให้มีความเหมาะสมกับความต้องการและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศและเรียนรู้คู่แข่งรายใหม่ในเชิงลึกมาก ควรใช้ประโยชน์จากภานำเข้าร้อยละศูนย์และผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับรสนิยมและความต้องการของตลาด แสวงหาวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน โดยใช้ประโยชน์ด้านภานำเข้าแหล่งวัตถุดิบสินค้าถึงสำเร็จรูปและทรัพยากรราคาถูกจากประเทศสมาชิกอาเซียนหรือมีการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานอย่างเป็นระบบโดยเน้นการเชื่อมโยงกันของทุก ๆ ส่วนในระบบการผลิต ปรับปรุงการผลิตให้สอดคล้องกับกฎถิ่นกำเนิดสินค้าและสอดคล้องกับมาตรฐานอาเซียน วางแผนรองรับสำหรับสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือคุณภาพที่ต่ำกว่ามาตรฐานเข้ามาแข่งขันเพิ่มมากขึ้น โดยพัฒนาและแปรรูปสินค้าและบริการให้มีความหลากหลายมากขึ้น มีคุณภาพมาตรฐานตลอดจนสร้างตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับระดับสากลทำให้สินค้าไทยแตกต่างจากสินค้าต้นทุนต่ำจากที่อื่นและสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันได้ ตลอดจนเข้าใจกฎหมายศุลกากรค้าและการลงทุนของประเทศคู่ค้าศึกษาข้อมูลในการติดต่อและเจรจาการค้าการลงทุนกับคู่ค้าด้วยตนเอง

ศัพท์านุกรม (Wordbook) ด้านการค้าระหว่างประเทศฉบับภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

เพื่อสร้างศัพท์านุกรม (Wordbook) สินค้าหัตถกรรมชุมชน 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนอันจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าของสินค้านั้น

พบว่า เมื่อมีความร่วมมือในการสร้างศัพท์านุกรม ผู้ประกอบการมีแนวคิดที่จะเพิ่มมูลค่าของสินค้าของตนเองในด้านใดด้านหนึ่งตามแนวทางการเพิ่มมูลค่าของสินค้าของศูนย์วิจัยกสิกรไทย เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถศิลป์ล้านนา วัดศรีสุพรรณ ซึ่งมีผลิตภัณฑ์เครื่องเงินหลากหลายรูปแบบได้มีการปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าชาวต่างชาติและทำตามคำสั่งซื้อของลูกค้าซึ่งทำให้มีโอกาสเพิ่มมูลค่าของสินค้าด้วย หรือผู้ประกอบการหมู่บ้านถวายน

ได้นำของเก่ามาดัดแปลงลดทอน รูปแบบ สี สัน ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน อย่างไรก็ตาม ศัพทานุกรมเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งในการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงการติดต่อซื้อขายกับชาวต่างชาติซึ่งถือเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าทางหนึ่ง แต่ในส่วนของการเพิ่มมูลค่าสินค้าในการผลิตนั้นเป็นกลไกของการบริหารจัดการการผลิตอยู่แล้ว

การใช้กระบวนการสร้างศัพทานุกรมส่งเสริมการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบนสู่สากล

พบว่า หลังจากนำศัพทานุกรมดังกล่าวให้แก่ผู้ประกอบการทดลองใช้เป็นระยะเวลา 3 เดือน (กุมภาพันธ์-เมษายน 2557) ผู้ประกอบการมีความพึงพอใจต่อการใช้ศัพทานุกรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.66) ส่วนผู้ประกอบการชาวจีนมีความพึงพอใจต่อ ศัพทานุกรมผลิตภัณฑ์ชุมชน 10 สาขาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.47) และเห็นว่าเนื้อหา มีประโยชน์ต่อการค้า ช่วยให้การค้าสะดวกขึ้น (4.5 และ 5.0) ตามลำดับ

การใช้กระบวนการเรียนการสอนด้วยการวิจัยลงสู่ชุมชนโดยการสร้างศัพทานุกรม

พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการร่วมจัดทำศัพทานุกรมผลิตภัณฑ์ชุมชน 10 สาขาในระดับมากที่สุด (4.87) นักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการจัดทำศัพทานุกรมมีความเห็นว่ากระบวนการทำศัพทานุกรมเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามและแสดงความคิดเห็น และยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมกันทำงานทั้งภายในห้องเรียนและภายในชุมชนในระดับมากที่สุด (4.90) และวิธีสอนด้วยศัพทานุกรมเหมาะสมและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับมากที่สุดเช่นกัน (4.94)